Și se răpedi sub șétră, de unde aduse o sită ș'o părechiă de fórfecĭ ruginite.

— Ține de icĭ, Tudorică, dise ea către flăcăŭ, după ce împinse unŭ brațŭ alŭ fórfecelorŭ în veșca siteĭ.

Flăcăulŭ, după vrointa eĭ, sculându-se puse degetulŭ celŭ mare la puntulŭ de sprijinire alŭ fórfecelorŭ și stătu cu mâna întinsă.

Apoĭ femeea rĕmasă ca încremenită, cu gura întredeschisă, cu ochiĭ holbațĭ tare și pironițĭ asupra siteĭ, în timpŭ ce totŭ ridica vĕrvulŭ piciorului dreptŭ ca și cândŭ arŭ fi bătutŭ unŭ tactŭ de musică.

Bărbatulŭ eĭ o imita; ciocanulŭ i căduse din mânĭ alăturea.

— D'apoĭ bine, făcu flăcăulŭ, după câte-va minute de răbdare, mĕ dóre mâna, multŭ amŭ să ședŭ așia?

Déră femeea, fără să-șĭ întórne ochiĭ, îșĭ puse degetulŭ arĕtătorŭ la gură și elŭ înțelese destulŭ, că asta lŭ prevenia că trebue să tacă.

Cu cât însă flăcăulŭ schimba din picióre și-șĭ încreția fruntea de nerăbdare, cu atâta ochiĭ femeeĭ se micșoraŭ și unŭ surîsŭ veselŭ se aluneca de la ochĭ pre buzele eĭ.

Ochiĭ însă nu-ĭ clipiaŭ de felŭ și eraŭ ca țintuițĭ asupra siteĭ.

— 290! făcu ea cu bucuriă, fără însă a-șĭ opri bătăile piciorului.

— E, vinovatŭ, aĭ? întrebară în unanimitate și bărbatu-sĕŭ și flăcăulŭ.

Ea clătină din capŭ, aceea ce în tóte limbele însemnéză: Nu!

Dér după aceea adaosă răpede.

— Incă nu sciŭ.

Apoĭ maĭ numĕră încă vr'o cincĭ séŭ șése loviturĭ de piciorŭ, lungi gâtulŭ în spre sită, olbă și maĭ tare ochiĭ și începu așĭ încreți fruntea.

Bărbatu-sĕŭ 'șĭ pironise ochiĭ asupra fețiĭ femeiĭ séle, și fără să gândéscă i imita tóte mișcările.

— 297! ḑise ea érăşĭ după o clipă... par'că a 'ncepută a se învêrti sita... eu veḑĭ óre aşĭa-ĭ?...

— Maĭ ce se învêrte, făcu bărbatu-sĕŭ.

— Apoĭ...

— Şi fără a-şĭ continua ideea începută se apropiă de flăcăŭ şi-şĭ aţinti maĭ tare ochiĭ asupra siteĭ, care mişcată fiindŭ prin tremurarea mâneĭ flĕcăuluĭ şi oprită de a cădé de către degetŭ, să învêrtia încetŭ pre dênsulŭ.

— Eĭ dă, ce ḑicĭ fa hăĭ! întrebă bărbatulŭ, vĕḑêndŭ că ea nu-şĭ finesce ideea începută.

— Apoĭ... apoĭ e vinovatŭ! ḑĕŭ!... eu uită cum se învêrte sita, nicĭ n'amŭ apucatŭ să numĕrŭ tocmaĭ 300 în capĕtŭ. (1)

— Vinovatŭ? — nu se póte! ḑise Tóderŭ.

— Écă!... Ce-mĭ spunĭ mie? décă dóră sita totŭ-d'auna spune dreptŭ.

— Apoĭ déră bine-i-orŭ face, adaose ferarulŭ, tăindŭ o păpuşă de tutunŭ.

— Bine-ĭ orŭ face, ḑicĭ d-ta, întrebă iute flĕcăulŭ, reaşeḑându-se în posiţiunea sa d'ântêiŭ? mie-mĭ pare că nu, adaose elŭ clătinândŭ din capŭ.

— De ce?

— Maĭ ântêiŭ spune-mĭ d-ta de ce i-arŭ face bine décă elŭ arŭ fi furulŭ adevĕratŭ?

— Pentru că stăpânu-sĕŭ lŭ îmbracă, lŭ nutresce, lŭ...

— Şi cele-l-alte multe, care d-ta şi câţĭ va ca d-ta enumeraţĭ ca să încheiaţĭ din ele că acelŭ care le primeşce arŭ face o crimă când n'arŭ iubi pre acelŭ ce i le dă, când n'arŭ căuta de interesele aceluia cu zelŭ şi credinţă, când l'arŭ fura, când... O! voĭ vĕ 'nşelaţĭ!... Ce vreĭ? póte Vasile să iubéscă pre stăpênu-sĕŭ, pentru că-ĭ dă mâncare—ş'aceea D-ḑeŭ sciă cum—când acea mâncare i se dă numaĭ ca la unŭ câne... ce ḑicŭ?... maĭ

(1) Asta-ĭ o credinţă fatală, pré rĕspândită între ţĕranĭ. Adese amŭ vĕḑutŭ urmărĭ triste din ea.
Acéstă ispitire se face nu numaĭ cu sita; amŭ vĕḑutŭ făcêndu-se şi cu o cheiă ş'o psaltire, de asemenea cu clopotulŭ.

rĕŭ decât la unŭ câne! căcĭ cânelui se dă de róde nisce ciolane din bună-voinţă, éră luĭ din nevoiă, numaĭ ca să trăéscă şi să pótă munci până-lŭ înnécă sudorile?.... Aŭ póte iubi Vasile pre acelŭ ce-ĭ dă unŭ sucmanŭ ş'o părechiă de opincĭ séŭ ciobóte, când aceste i se daŭ însoţite de înjurăturĭ şi de loviturĭ... Aşĭa, póte óre nu numaĭ Vasile, déră orĭ-care servŭ, să-şĭ uite propriulŭ sĕŭ interesŭ pentru interesulŭ aceluia, care lŭ maltrătéză şi-lŭ socotesce îndatoratŭ să-ĭ fiă credinciosŭ interesurilorŭ luĭ, pentru o lefşóră de nimică ce i-o plătesce, séŭ pentru unŭ săracŭ nutrimentŭ pre carele şi 'n altă posiţiune l'arŭ puté căpĕta?.. Póte óre cine-va îngriji de acelŭ carele nicĭ te întrébă ce te dóre când aĭ intratŭ chiar şi în ghiarele morţeĭ?...

— Aşĭa, d'apoĭ nu toţĭ stăpâniĭ sunt rĕĭ, nu toţĭ rĕŭtrătéză serviĭ lorŭ...

— Şi veĭ ḑice póte că-ĭ destulŭ ca unŭ stăpĕnŭ să nu trateze rĕŭ pre servŭ pentru ca elŭ să-lŭ iubéscă? — Nu, nu ḑice asta, căcĭ te'nşelĭ! Spune chiarŭ d-ta, rogu-te, poţĭ să nu fiĭ indiferentŭ pentru interesele unuĭ omŭ ce nu iubescĭ?.. Aşa-ĭ că nu! eĭ bine, trebue ca stăpânulŭ pre lîngă nutrimentŭ şi îmbrăcăminte şi léfa care o dă servuluĭ sĕŭ, sĕ-ĭ dé şi iubirea sa, sĕ se intereseze de interesele luĭ ca de ale séle, sĕ se bucure de bucuria luĭ; sĕ se întristeze de intristarea luĭ. Căcĭ nicĭ o dată nu va sci îndestulŭ rĕsplăti serviciile servuluĭ sĕŭ, maĭ bine ale *amiculuĭ* sĕŭ! şi nu te supĕra, frate, de *cuvêntulŭ acesta*, căcĭ sciĭ bine, acela ne-ĭ amicŭ care ne iubesce şi-şĭ lasă interesele séle pentru a le nóstre, şi care déră e maĭ bunŭ amicŭ decât fiinţa care pentru câţĭ-va leĭ ş'o bucată de mămăligă, sufere în loculŭ nostru frigulŭ, căldura, tóte înjuriile timpurilorŭ, ni privighéză în somnulŭ nostru, e gata pentru noĭ să nu maĭ simtă nicĭ ostenélă, nicĭ supĕrărĭ... Aşĭa, servulŭ e amiculŭ stăpânuluĭ şi trebue tratatŭ ca pre unŭ amicŭ... Aşĭa, nu e fiinţă, după Dḑeŭ căruia să fiă maĭ multŭ datorŭ cu iubire şi consideraţiune decât servuluĭ. Iubéscă-lŭ stăpânulŭ numaĭ şi fiă

sigurŭ că va fi iubitŭ, cu o mică esceptiune, căcĭ nu-ĭ vorbă că sunt și suflete rele, suflete de servĭ, stricate adese-orĭ totŭ de stăpânĭ!..

— D'apoĭ par'că . . . Da en să lăsămŭ vorba asta d'o parte, (1) dise ferarulŭ, care era unŭ sufletŭ de acele, carĭ iéŭ lucrurile așia precum vinŭ și nu le cercetéză originea lorŭ, de e bună séŭ greșită; apoĭ înturnându-se către femeea sa:

— Fa, Săfticĭă, en dă-ne ceva de mâncare.

— D'apoĭ bine, par'că spunéĭ că nu credĭ că Vasile să fiă cu adevĕratŭ furulŭ? adaosă elŭ a dice re'nturnându-se spre Tóderŭ.

— După cum ț'amŭ spusŭ, chiar de arŭ fi furatŭ nu era vr'un pĕcatŭ mare; dér nu! sĕrmanulŭ băiétŭ, e pré de trébă ca să pótă face unŭ așia lucru; nu nu, elŭ nu póte să fiă furulŭ!... adaose elŭ, cu o vóce compătimitóre.

— Se cunósce că slujescĭ la popă, dise ferarulŭ, rîdêndŭ cu chefŭ și eșindŭ din borta sa. — In momentulŭ acesta femeea adusă o strachină cu curechiŭ muratŭ și mămăligă pe unŭ fundŭ.

— Eĭ bădică, dise flăcăulŭ Tóderŭ, aședându-se și elŭ pre lîngă fundulŭ cu mămăliga; ce dicĭ? nu e maĭ dulce mămăliga, gólă de arŭ fi chiarŭ, mâncată la casa ta sub șétră, decât bucatele cele maĭ scumpe, ce ni s'arŭ da în fére fiindŭ, în curțile cele maĭ marĭ?

VI.

VRAJITÓREA. — IN CE TIPU PÓTE CINE-VA SE AJUNGA A FI VRAJITÓRE.

Să lăsămŭ acuma pre aceste persóne, din care douĕ aŭ de sigurŭ, că Vasile arŭ fi furulŭ, numaĭ pentru că

(1) Să mi se ierte îndrăsnéla ce amŭ avutŭ de a pune în gura unuĭ țiganŭ ca Tóderŭ nisce cuvinte așia de sănătóse, căcĭ de amŭ făcut'o, acesta a urmatŭ din aceea, căcĭ cam de felulŭ acesta aŭ fostŭ cuvintele ce amŭ auditŭ de la unulŭ dintre aceștia, care servise la o persónă nedeajunsŭ cunoscută în lume, déră demnă de totŭ respectulŭ și memoria: la d. dr. Stefănescu.

sita se învêrtise, neluândŭ nicĭ de cum în consideraţiune că acéstă învêrtire e numaĭ unŭ efectŭ d'ale tremurăreĭ muşchilorŭ mâneĭ celuia ce ţiné tórfecele, şi să urmămŭ acuma pre lîngă malurile părîéşuluĭ cunoscutŭ, pre o fetiţă frumósă, care cu paşĭ agitaţĭ şi aruncândŭ din când în când câte o căutătură furtivă, se îndrumézä spre unŭ bordeiŭ tupilitŭ, situatŭ la estremitatea apusană a corturilorŭ.

Priveşce-o cum se întórnă îndĕrăptŭ şi tresare de câte orĭ vêntulŭ, ce se stărnise, şueră prin borta vr'unuĭ stejarŭ bĕtrânŭ! Eat-o acuma aprópe de bordeiŭ, ca la ḑece paşĭ. Spune-mĭ, cetitorule, o veḑĭ şi tu, ca mine, desmerdândŭ pre Parizache, unŭ dulăŭ negru ce-ĭ eşise înainte cu gândurĭ rele, déră care i se împrăstiară la apropierea luĭ de fetiţă.

— Eat-o intrândŭ sub o tindă de frunḑişŭ uscatŭ, de dinaintea bordeiuluĭ.

— Aĭ venitŭ? i ḑice o femee, deschiḑêndŭ uşa bordeiuluĭ ca s'o priméscă.

Acéstă femee e o ţigancă de la 30—40 de anĭ, de unŭ măsliniŭ cât se póte maĭ închisŭ, învestată într'unŭ antereŭ de cutniă, tăiétŭ şi unsurosŭ. De sub cârpa érăşĭ unsurósă ce-ĭ ascunde pĕrulŭ, se furiśézä câte-va şuviţe sure, căḑêndŭ pre sbărciturile lateĭ séle frunţĭ, şi făcêndŭ contrastŭ cu negréţa sprâncenelorŭ şi-a genelorŭ eĭ. Unŭ nasŭ coroeticŭ încununézä două buḑe pline, rumene, resfrânte şi mărginite de unŭ pufŭ gălbuiŭ, ce sémănă mult a musteţĭ; décă voiŭ adăogi că-ĭ de o statură miliană, voiŭ complecta mi pare portretulŭ eĭ.

Ca să nu ţinŭ multŭ în suspensiune dorinţa ce credŭ că va fi avêndŭ cetitorulŭ, de a cunósce cine e femeea acésta, din noŭ introdusă în istorióra ce ni-amŭ propusŭ să spunemŭ, să nu ne întindemŭ multŭ cu descrierea bordeiuluĭ, carele, luminatŭ prin o ferestruiă de hârtiă şi alta de burdahanŭ, nu cuprinde alte mobile decâtŭ acele ce se află maĭ în orĭ-care bordeiŭ din ḑilele nóstre, astea, unde săraculŭ, Moldovénŭ séŭ ţiganŭ, de nevoiă

e silitŭ se fiă de secta luĭ Diogenŭ, ad. să se mulţăméscă cu ceea ce póte avé.

— Écă, mătuşă Flóre, ţi-amŭ adusŭ şi cămaşa, ḑise fetiţa, după ce intră în bordeiŭ, dându-ĭ o cămaşă albă, cusută cu altiţe.

Flórea, aşĭa se numia bĕtrâna, o primi, o esamină şi apoĭ o închisă, cu unŭ surîsŭ de plăcere, într'unŭ felŭ de secriaşŭ de lîngă vétra ornuluĭ de nuele muruite.

După aceea înturnându-se spre fétă:

— Ea dute până în tindă, ḑise ea, de culege câte-va vresculeţe.

Fetiţa, care după ochiĭ eĭ ceĭ negri şi după guriţa eĭ cea miculiţă, cât şi după costumulŭ eĭ, lesne se cunósce că e Raluţa, fiica păduraruluĭ, aduse îndată câte-va surcele, cu care aţîţă unŭ focuşorŭ în vétră, în timpŭ ce Flórea scóse din sicriaşŭ o ulcică nouă şi câte-va şindriluţe.

— En iea, ḑice baba, fată heĭ, cofăelulŭ celŭ de sub laviţă şi te du la pârăŭ de adă apă, dér şi când te-ĭ duce şi când veĭ veni îndĕrăptŭ sĕ nu vorbescĭ cu nimenĭ nimica, éră când veĭ lua apă să ieĭ cu mâna pre dosŭ.

Féta luâ cofăelulŭ şi eşi.

Atuncĭ femeea astupă cu câte-va rufe, tóte ferestruiele, prin care maĭ străbăté încă lumina murindă a ḑileĭ şi făcu întunerecŭ; dete drumulŭ uneĭ cingătorĭ, care-ĭ ridica, în susŭ unŭ sînŭ lungŭ până la pântece şi negru şi coperitŭ de pufŭ, încâtŭ îţĭ era grózăsă-lŭ zărescĭ numaĭ. Ea îşĭ scósă apoĭ şi cămaşa sa ruptă şi négră, îşĭ aruncă legătórea de pre capŭ, lăsândŭ să cadă în neorînduélă albulŭ sĕŭ pĕrŭ, şi ast-felŭ, nudă ca unŭ napŭ, după ce pusă o cociorbă în uşă începu o misteriósă şi dişănţată operaţiune. Ea luă nouĕ vergele într'o mână, şi ulcica, după ce pusesă în ea o bucată de céră şi nisce fiere de boŭ, într'altă mână, făcu apoĭ câte-va rotiturĭ şi maĭ dişănţate împrejurulŭ ornuluí, apoĭ pusă ulcica cu céră pre cărbunĭ, murmurândŭ nisce cuvinţe fără de inţelesŭ. Când céra începu a sfârăi, ea luă cu treĭ de-

gete ale mâneĭ stângĭ câte o vergea, mestecă cu ea céra și apoĭ o pusă pre focŭ, murmurândŭ descântecul următorŭ: (1)

Sfârîe, mârîe!
Fierea să-ĭ plesnéscă!
Sfârîe, mârîe!
Numaĭ s'o îubéscă!!!

Aceste dicêndŭ otrocolia în ulcică cu șindrila.

Să sfârîe, să mârîe 'n tine
Și foculŭ să-țĭ curgă prin vine!
Să sfârîe, să mârîe 'n tine
Cum curge cuvêntulŭ din mine!
Să te ardă
Ca să crédă
C'o iubescĭ.
Sfârîe, mârîe, etc.
Ca scândura care se rumpe.
Și care în scrumŭ se preface,

(Aicĭ pune șindrila pre focŭ)

Să péră din tine puterea,
Să nu maĭ aibĭ somnŭ cu pace,
Până nu-ĭ vroi-o!
Până nu-ĭ iubi-o!
Sfârîe, mârîe, etc,

Făcu astă operațiune pre rîndŭ cu câte optŭ vergelele. După ce mântui de mestecatŭ și cu a 9-a, o pusă pe pripiciulŭ ornuluĭ și, în tăcere, cu mânile la peptŭ, făcu, galopândŭ, de treĭ orĭ jurulŭ ulceleĭ pre care o pusesă în mizloculŭ bordeiuluĭ.

In acelŭ momentŭ, Raluța, care venisă de multișorŭ și era în nerăbdare, dete ca să intre cât putu maĭ încetișorŭ pre ușă.

Mătușa Flórea mérse îndată și luă cociorba și Raluța intră, nu fără ca să se înfioreze d'ocamdată de aspectulŭ celŭ urîciosŭ alŭ nudeĭ țigance.

(1) Autenticŭ.

Ea depusă pre vétră cofăelulŭ cu apă, după tóte regulele prescrise de ţigancă, şi acésta, după ce maĭ pusă o clipă la focŭ ulcica până ce céra reîncepu să sfârîe, o turnă în cofăelulŭ acesta, sumaţindŭ din gură din tóte puterile, apoĭ luă vergica cea rĕmasă şi începu a otrocoli cu ea prin apă. Când céra sleindu-se pluti d'asupra, ea o strînsă în tăcere şi făcu, cât putu maĭ bine o caricatură în formŭ de omŭ, ascuţi apoĭ puţinŭ vergéla în chipŭ de frigare şi înţepă în ea pre omuşorulŭ sĕŭ.

Raluţa, în timpulŭ mişcărilorŭ acestorŭ cabalistice, cu ochiĭ boldiţĭ şi cu gura întredeschisă aştepta să védă finitulŭ.

Ea se cam împotrivi când ţiganca i dise să se desbrace ca şi dênsa, dér o privire sarcastică şi diavoléscă, ce-ea i aruncă, o îndemnă să asculte poruncile din puntŭ în în puntŭ.

Când vĕdu că fetiţa, roşă ca unŭ bujorŭ, tremura ca şi frunda lîngă vétră, ea eşi afară şi reintră îndată aducêndŭ o covată. Punênd'o josŭ, făcu semnŭ fetiţeĭ să intre în ea şi o scăldă, din picióre, Flórea turnândŭ apa cea rece din cofăelŭ pre capulŭ eĭ, carele tremura şi fără acésta de frigŭ.

Afară era nópte completă. In bordeiŭ lucórea murindă a foculuĭ, pigêndŭ în roşŭ tóte d'imprejurŭ, făcé o scenă grozavă, unŭ spectacolŭ dişănţatŭ din aceste douĕ fiinţe aşîa de diferite în totulŭ.

De odată se audi unŭ şuerŭ puternicŭ, apoĭ o plesnitură ca de biciurĭ, pre la tuspatru colţurile bordeiuluĭ, ş'apoĭ unŭ gemutŭ prelungitŭ ca subpămênténŭ. Tăcerea apoĭ se reaşéză.

Raluţa pică pre o laviţă obosită de frigŭ şi de spaimă.

Flórea Vrăjitórea, căcĭ era vrăjitóre, jucândŭ în aerŭ frigarea cu omulŭ de céră, se părea că nu bagă de sémă la nicĭ o mişcare d'ale Raluţeĭ, de şi neîncetatŭ ea le studia cu códa ochiuluĭ.

După câte-va minute de gróză pentru fetiţă, ţigana i

dădu voiă să se reîmbrace și punêndu-ĭ apoĭ frigarea în mânĭ :

— Na, dise ea, frige omușorulŭ acesta la focŭ, pre jăratecŭ, și dĭ din gură de nouĕ orĭ :

„Cum se topesce omulŭ acesta de céră de căldura fo-„culuĭ, așĭa să se topéscă (cutare) de căldura dragosteĭ „mele.“

— Audĭ? de nouĕ orĭ ș'apoĭ . . . lasŭ! . . . i vedé! . . .

— Bine, mătușică, întrerupsă fetița, aședêndŭ vêrfulŭ frigăreĭ pre o pétră pusă pentru astă trébă, pre vétră....

Flórea eși din bordeiŭ.

Céra topindusc pica pre cărbunĭ în picăturĭ de focŭ lăsândŭ unŭ mirosŭ de arsură, ce se rĕspândia în tóte părțile.

Fetița dicé întocma după cum era învĕțată.

Câte-va minute după aceea în bordeiŭ nu maĭ era nimenĭ.

Fiindŭ că bĕtrâna vrăjitóre nu e de fóță, ca să ne tememŭ d'a fi audițĭ ș'apoĭ pedepsițĭ pentru indiscrețiunea nóstră, prin vre unŭ mijlocŭ d'ale eĭ, să dicemŭ în trécătŭ ceva și despre dênsa.

Născută sub cortŭ, ea rĕmăsese maĭ ântêiŭ fără de tată-sĕŭ, mortŭ din causa uneĭ bătăĭ, ce-ĭ dădu-se stăpânu-seŭ, pre óre care pâ'ĭ nedovedite; ea fusese curêndŭ delăsată și de mamă-sa, care muri în urmarea uneĭ scrîntiturĭ de' piciorŭ, ce-șĭ dete călcândŭ nisce lutŭ cu carele Cuconulŭ poruncise să i se lipéscă grênarele. Orfană, ea fu crescută de uniĭ și de alțiĭ, până aprópe de 13 anĭ. Era frumósă ca orĭ și care țigancă frumósă, dér sufletulŭ eĭ era cuibulŭ tuturorŭ vițiurilorŭ putinciόse în societatea lorŭ; când pre lîngă dênsele amŭ maĭ adăogi că era bețivă, leneșă, mârșavă . . . amŭ găsi în ființa acésta omenéscă unŭ animalŭ complectŭ! . . . Nu era nicĭ de 13 anĭ, când ea ascultă vócea cea grozavă de și gâdilitóre a desfrânăreĭ; atuncĭ, fără de nicĭ o rușine săria în gâtulŭ flĕcăilorŭ, se trântia cu dênșiĭ . . . și nu târdiŭ cădu în mâna unuĭ ștrengarŭ, carele nu o cruță de felŭ.

Nu trebue însă s'o urgisimŭ cu totulŭ, căcĭ nu era așĭa de vinovată precât ni se pare. Noĭ scimŭ că omulŭ în nuditatea sa, născêndu-se, n'aduce cu sine decât o simțibilitate, într'unŭ gradŭ maĭ mare séŭ maĭ micŭ și s'a doveditŭ că rațiunea, consciința, se formézǎ numaĭ amĕsuratŭ cu cât se perfecționézǎ în elŭ astă simțibilitate. Să nu uitămŭ însă, că omulŭ totŭ de la nascere are în natura sa o tendință totŭ spre rĕŭ și materialismŭ: unŭ copilŭ ucide unŭ animalŭ fără să-ĭ pară rĕŭ; acesta-ĭ sigilulŭ luĭ D-ḑeŭ, carele ne-a însemnatŭ de la cea ântêe greșală a părinților noștri, acesta-ĭ pĕcatulŭ părintescŭ de care arŭ trebui să ne curețe botezulŭ nu numaĭ prin apă déră *spirituală*, adică prin morală, perfecționândŭ în bine simțibilitatea nóstră, formându-ne consciința, întărindu-ne rațiunea, prin esperiențele nóstre ș'ale altora..., căcĭ tóte aceste ne sunt permise, séŭ maĭ bine ne sunt date ca mizloculŭ mântuireĭ nóstre din marea patemilorŭ, din grosolanulŭ materialismŭ, chiarŭ de Isusŭ,—acelŭ atâtŭ de puținŭ înțelesŭ de noĭ, ómenĭ maĭ toțĭ alăptațĭ în rele, — când ne ḑice: „Fițĭ desĕvêrșițĭ, precum tatălŭ vostru celŭ din cerurĭ desĕvêrșitŭ este."

Dér perfecțiunea nóstră spirituală se face prin apropierea de D-ḑeŭ. Cine însă a vorbitŭ vr'o dată sĕrmaneĭ Flórea, de D-ḑeŭ?... Nimenĭ! Cine însă i-a esplicatŭ măcarŭ: „Sânte D-ḑeule și Tatălŭ nostru", pre carĭ le a învĕțatŭ și ea din multa auḑire?... Nimenĭ! nimenĭ! așĭa, nimenĭ! N'o urgisițĭ déră décă, ascultă numaĭ vócea cea înșelătóre și magnetică a simțurilorŭ animalice, ne'nfrânate în ea, și nu de rațiune, care-ĭ arétă numaĭ cum să pótă minți, înșela, fura, séŭ cum să pótă a scăpa de bătăĭ... N'o învinovățițĭ, o maĭ repetezŭ, căcĭ până ș'acelŭ nu-sciŭ-ce, ce în sufletulŭ omuluĭ celuĭ maĭ barbarŭ rechiamă ființarea unuĭ D-ḑeŭ, era în ea numaĭ ca unŭ visŭ, ca o stelă ascunsă în norіĭ ceĭ maĭ negri, îndesițĭ și îngroșațĭ încă prin ovilirea sclavieĭ, din generațiune în generațiune. Mamă-sa nu scia multe despre

D-ḑeŭ, cu cât maĭ puţine puté să sciă fiica sa, părăsită de mică şi în posiţiune de a culege numaĭ unŭ nămolŭ de înjurăturĭ şi de patemĭ respândite maĭ fără de escepţiune între sclavĭ!.... Acumŭ aşĭ vré să maĭ facŭ o întrebare iubituluĭ meŭ amicŭ cetitorŭ: spune-mĭ, o! creştine, de aŭ dreptate aceĭ carĭ batŭ pre sclaviĭ lorŭ şi-ĭ schinjuescŭ, sub cuvêntŭ că-sŭ furĭ, desfrânaţĭ, leneşĭ?...

Mărturisesce-mĭ, de aĭ fi fostŭ şi tu în posiţiunea străbunilorŭ lorŭ, spune-mĭ de aĭ puté fi maĭ bunŭ de cât dînşiĭ, când aĭ fi fostŭ crescutŭ în atmosfera ticăloşiilorŭ şi a mizerităţilorŭ, ce nesciinţa de D-ḑeŭ şi întunericele sclăvieĭ formézǎ, dreptŭ orizontulŭ lorŭ, a fraţilorŭ noştri, pentru mântuirea cărora, ca şi pentru a nóstră, s'a bătutŭ piróne, în picióreele şi în palmele aceluĭ care ne a adusŭ aripĭ cu care să ne putemŭ ridica cât multŭ maĭ susŭ de mêlulŭ infectŭ alŭ materieĭ!... Aşĭa-ĭ că-ĭ cu neputinţă, ca ţiganulŭ să fiă în genere onestŭ şi omŭ cu adevĕratŭ? Eŭ însumĭ o afirmezŭ acésta, cât eĭ vorŭ fi în posiţiunea lorŭ actuală, dérǎ cercaţĭ numaĭ, nu cu bĕtrâniĭ, ce cu generaţiunele nouĕ, venitóre, şi ca şi mine vĕ veţĭ asigura că şi ţiganulŭ e perfecţionabilŭ ca noĭ, şi că din eĭ s'arŭ puté scóte nu numaĭ ómenĭ adevĕraţĭ, sufletesce vorbindŭ, dérǎ şi ómenĭ necesarĭ societăţeĭ, alesŭ meşterĭ isteţĭ de totŭ felulŭ.

Amŭ spusŭ că Flórea cu defectele ce culesese până în vêrsta de 13 anĭ de pre la practicatoriĭ lorŭ, nu lipsia de frumuseţe şi de tóte acele drăgălăşiĭ ce deştéptă simţurile. Odată, fratele Vorniceseĭ Gorjănilă, de la carele acesta cumpĕră apoĭ moşia pre care se urmézǎ istoria nóstră, acesta ḑicŭ, înainte de ce soră-sa să se fiă măritatŭ după Vorniculŭ Gorjănilă şi prin urmare înainte de ce Flórea fu trecută în isvodulŭ de zestre a duduceĭ, care maĭ ca tóte isvódele se începea cu:

„In numele Tatăluĭ ş'alŭ fiuluĭ, ş'alŭ sântuluĭ Duhŭ, Aminŭ!..“

„Noĭ dămŭ fiiceĭ nóstre afară de... banĭ şi ḑece sălaşe de robĭ, din care 5 *suflete* feciorĭ!... atâtea fierarĭ!! etc.“,

odată, maĭ adaogŭ a ḑice, cuconașulŭ acesta, june și cu mare influenţă la curtea părintéscă, vĕḑu pre ţigăncușă și se simţi gădilitŭ óre cum pre la inimă . . .

O părechiă-douĕ de cerceĭ de la marchitanŭ, câte-va șirăguţe de mărgele roșiĭ, i fură de ajunsŭ spre a o înduplecа să-ĭ mulţăméscă dorinţa.

Cuconașulŭ acesta însă era încă sub epitropia părinteluĭ sĕŭ, de aceea elŭ făcu tóte chipurile ca urmările séle să nu fiă descoperite. Elŭ, procurândŭ feteĭ mizlócele de așĭ face unŭ bordeiașŭ, care să fiă locuitŭ numaĭ de dînsa, se vedé mântuitŭ de odată de neajunsurile ce-ĭ causaŭ ţiganiĭ aceia, sub șetrele cărora trebuia să facă amorŭ cu Flórea!

Deci bordeiulŭ fu făcutŭ, așia ḑicêndŭ numaĭ într'o nópte, de ómenĭ plătiţĭ de cuconașulŭ.

Adou-ḑi toţĭ ómeniĭ se miraŭ de minunea acésta, și fiindŭ că superstiţiunile sunt la ţĕranĭ cele ântêĭ ce fiiulŭ le învéţă de la mama séŭ de la tatălŭ. cu toţiĭ creḑură, că draciĭ servescŭ ţiganceĭ și că i-lŭ făcuseră, și se întemeiaŭ în credinţa acésta, cunoscêndŭ relele purtărĭ ale copileĭ.

Toţĭ săteniĭ se feriră de atuncĭ de contactulŭ eĭ, ca de alŭ uneĭ fiinţe perdute.

Și interesele eĭ fiindŭ d'așia felŭ, Flórea nu cercă să desabuseze pre nime că ea n'arŭ fi dată *luĭ*.

Acésta-ĭ prinsă bine, când după câte-va lunĭ, cuconașulŭ o părăsi, pentru a-șĭ da amorulŭ uneĭ alteia.

Atuncĭ bordeiulŭ eĭ deveni loculŭ de mângăere și de vindecare a totŭ felulŭ de nenorocirĭ: ca găsi totŭ felulŭ de mizlóce să facă de *dragoste*, de urîtŭ, de baghiţă, de șoparlaiţă, de uscare... Ea descânta, fermeca, avé putere mare și pre dracu în ea, după espresiunea bĕtrânilorŭ sătenĭ, carĭ nu putéŭ, orĭ cu ce demonstraţiunĭ, împedica pre fetiţe să mérgă să consulteze pre Flórea, ce-ĭ de făcutŭ ca sĕ le iubéscă flăcăulŭ cutare . . . . . ba chiarŭ multe soţiĭ alergară să le înveţe ce potŭ să facă dóră vorŭ scăpa de dihania de bărbăţelŭ . . .

Ea căuta în oglindă, în apă, în palmă, în cărţĭ . . . şi totŭ déuna spuné dreptŭ! în totŭ satulŭ... Ce ḑicŭ în totŭ satulŭ? — In totŭ ţinutulŭ, după cât-va timpŭ, se vorbi cu grózǎ şi respectŭ de mătuşica Flórea . . . Care de care se înfăţişa, ca să mărturiséscă de puterea eĭ. — Cum? ḑicéŭ uniĭ necreḑĕtorĭ, ia dute de veḑĭ însuţĭ, cum se cutremură casa când ea descântă, cum tună, cum fulgeră, urlă, geme, plesnesce, vâjiă, . . . de ţi se sue pĕrulŭ în vêrfulŭ capuluĭ!

Şi ḑĕŭ îmĭ pare că şi noĭ, până acuma, iubite cetitorule, am puté crede în puterea Flóreĭ, după pocnitulŭ şi gemĕtulŭ celŭ surdŭ, când ea făcé farmecĭ pentru Raluţa; aşĭa, déră noĭ să cercetămŭ maĭ cu démĕnuntulŭ.

— Aide! ḑicé încetŭ, mătuşa Flórea, după ce petrecuse pre fetiţă până departe de bordeiŭ. Hohote se ridicaŭ atuncĭ între dînsa şi unŭ june ţiganŭ, care eşia la apelulŭ eĭ, de sub unŭ polobocŭ dogitŭ, de lîngă bordeiŭ. Să ne grăbimŭ a spune că acestŭ ţigănuşŭ nu era numaĭ unŭ instrumentŭ *fermecătorŭ*, déră încă şi amantulŭ eĭ, căcĭ de şi bĕtrâna acuma, prin lucrişórele ce căpĕta de pre la lesne-creḑĕtoriĭ sĕĭ practicanţĭ, şi din care dădé şi ea acestuia, lŭ prinsese în căpcană...

Să lăsămŭ însă pre femeea acésta, în care viclenia cu suita sa de patimĭ, departe de a se micşora cu vêrsta, crescuse într'unŭ gradŭ teribilŭ; să nu ne maĭ amintimŭ de hârca, care cu vulpóscle eĭ cuvinţele, atrăgea la dînsa pre fetiţele cele maĭ nevinovate,—căcĭ astŭ-felŭ făcu şi cu Raluţa. De maĭ multe orĭ ea o întâlnise prin pădure şi o sfătuise, ca unŭ *calŭ alŭ dracilorŭ* ce era, să se iubéscă cu vre unŭ flăcăŭ. Prin aşĭa tipurĭ lesne se póte atrage confidenţa inocenţeĭ, şi déră Raluţa i mărturisise într'unŭ rândŭ că iubesce pre Vasile, déră că nu scie de-ĭ iubită şi ea de dînsulŭ.

— Aoleŭ! mâncaţi aşŭ ochişioriĭ, esclamasă ţiganca, da, ia vino la mătuşa şi ţi l'a aduce călare pre prăjină.

Multŭ timpŭ se stânjini fetiţa de trebue să facă unŭ aşĭa pasŭ, dér ea iubia pré tare ca să se pótă stăpâni

multŭ timpŭ încă! Intr'o séră, și anume în séra acésta, după cum vĕḑurămŭ, ea dăduse ţigancei o cămașă cu altiţe, preţulŭ convenitŭ între ea și acésta maĭ dinainte pentru farmecele eĭ și se supuse în darnŭ neghiobiilorŭ eĭ.

VII.

CE PÓTE AMORULU.— UNU VISU IMPLINITU.

Să lăsămŭ unŭ capitulŭ, carele n'a avutŭ vr'o importanţă pré mare pentru șirulŭ istoriórei nóstre, dér pre care amŭ socotitŭ că n'amŭ greși neștergêndu-lŭ, pentru ca cetitorulŭ nostru, care póte nu are o ideiă despre farmecĭ, să pótă vedé până la ce gradŭ sunt înrădăcinate superstiţiunile între sătenii noștri.

Să începemŭ altulŭ.

— Cunoscĭ tu óre, amate cetitorule, pre femeea acéstă infirmă și dișirată, întinsă pre unŭ pumnŭ de paie, în fundulŭ șétreĭ acesteĭ sĕrace și construită din lăvicere?

— Cunoscĭ tu óre, în umeriĭ obrazuluĭ, în fundulŭ cărora abia se zărescŭ doĭ ochĭ istovițĭ și stinșĭ, cunoscĭ în respiraţiunea cea pripită, neregulată și rece a sînuluĭ sĕŭ dișiratŭ și coperitŭ de sdrenţe, cunoscĭ, ḑicŭ, óre, în scheletulŭ acesta pre Maria, mama luĭ Vasile?

Și, d-ta, venerabilă cucónă Gorjănilă, vroi-veĭ să veḑĭ și să maĭ cunoscĭ, de veĭ puté, în ea pre ţigana cea frumósă, care te a purtatŭ în braţe, pre când ea creștea la curtea băbacă-tĕŭ?...

Suntemŭ sub șétra eĭ.

Nóptea se naintase și era obscură fórte, căcĭ luna rĕsăria târḑiŭ. Vêntulŭ sufla prin lăvicerile șetreĭ cu o șuerătură cobitóre, aducêndŭ pre aripele séle ţipĕtulŭ sinistru alŭ huhurezuluĭ și alŭ buheĭ, cerulŭ era negru ca disperanţa și munţĭ de norĭ se rostogoliaŭ pre întinsulŭ orizonŭ.

Urletulŭ câneluĭ șétreĭ ca totulŭ în natură vestea o furtună grozavă.

Dér óre cine-ĭ însulŭ acela, carele cu cotulŭ rĕḑematŭ

de leuca căruţeĭ, îşĭ preîmblă ochiĭ, acum la vr'o câţĭ-va tăciunĭ din carĭ vêntulŭ scóte o lumină nesigură, ş'acum asupra Marieĭ, care întórsă cu faţa spre focŭ, se pare că dórme, de şi ochiĭ sĕĭ suntŭ maĭ de totŭ deschişĭ, din causa slăbiciuneĭ. Cine-ĭ óre însulŭ acela atâtŭ de îndurătorŭ, ca să se îngrijéscă de o nefericită ţigană, în gura morţeĭ, părăsită de lume şi de natură. Sĕ fiă óre Vasile? O! nu, căcĭ elŭ e în fére. Póte-ĭ vr'unŭ ângerŭ trimisŭ din cerurĭ, vr'unŭ ângerŭ trimisŭ de Tatălŭ şi de Mângâitorulŭ nefericituluĭ, de Acela carele nu se ruşină nicĭ îngreţioşă de a atinge cu mânile séle, ranele cele maĭ scârbóse ale pĕcătosuluĭ, ale omuluĭ!...

Aşĭa, aşĭa-ĭ unŭ ângerŭ, fetiţa care în inocenţa sa, căutase iubirea luĭ Vasile prin alte tipurĭ decât prin acele ce D-ḑeŭ i le dădé, şi alergasă la mizlócele ce Flórea i le înfăţişă ca s'o pótă numĕra şi pre dênsa în numĕrulŭ celorŭ 100 de oiţe perdute prin amorŭ! e unŭ ângerŭ Raluţa care trecêndŭ, în drumulŭ sĕŭ pre lângă şétra Marieĭ, nu putu a se împrotivi uneĭ vóce lăuntrice, care o îndemna să intre să védă pre mama luĭ Vasile, alŭ obiectuluĭ palpitaţiuneĭ virginaluluĭ sĕŭ peptŭ!

Déră fetiţa găsisă pre Maria în starea în care şi noĭ amŭ aflat'o. Ea însă pusese vr'o câte-va vréscurĭ pre cărbunĭ, carĭ mulţămită fiă micşurătăţeĭ ḑileĭ, se păstraseră încă din foculŭ aţîţatŭ în diminéţa trecută de bietulŭ Vasile. Ea apoĭ se rezemase de căruţă şi cu ochiĭ înlăcrimaţĭ, fără să înţelégă de ce, îşĭ uită şi casă şi pre bĕtrânulŭ eĭ tată, în îngrijire póte de lipsa fiiceĭ séle, şi studia numaĭ mişcările unuĭ sufletŭ, carele curêndŭ avé să scape din férele sclavieĭ, unŭ sufletŭ, carele curêndŭ nu avé să maĭ fiă şi alŭ *cuconaşuluĭ Gorjănilă*, déră numaĭ alŭ luĭ D-ḑeŭ!!...

— Dómne D-ḑeule! făcu într'unŭ târḑiŭ Maria, sĕ vede că-ĭ totŭ adevĕratŭ: elŭ nu vine!..

Vócea eĭ era stinsă şi înnăduşită, ca alŭ unuĭ murindŭ. Ea vorbia numaĭ cu întrerumpere.

— Mătușică, dise Raluța, cu unŭ tonŭ liniștitŭ și dulce, mătușică, nu-ți trebue ceva? Eŭ sunt...

— Tu eștĭ, dragulŭ meŭ? tu eștĭ, Vasile? Ah! bine c'aĭ venitŭ... spune-mĭ, spune-mĭ, așia că nu-ĭ adevĕratŭ...

Și nu putu continua; respirațiunea-ĭ lipsia cu totulŭ. Ea făcu apoĭ unŭ escesŭ de putere și se încercă să se ridice pre unŭ cotŭ în spre Raluța, care sta în umbra căruțeĭ, déră nu isbuti și recădu cu capulŭ pre paie.

— Aleŭ! D-deulŭ meŭ!.. maĭ dă-mĭ putere, maĭ murmură ea cu totulŭ neînțelegibilŭ.

Și se păru că a readormitŭ.

Vêntulŭ șuera tristŭ, suflândŭ cenușa și unŭ nămolŭ de scânteiă din focŭ. Câte-va picăturĭ recĭ și lapovóse cădură pre fruntea Raluțeĭ. Plóia începuse a cerne și furtuna bătĕ cu o furiă diavoléscă.

Raluța se înaintă până la picióreIe Marieĭ pre care le acoperi cu sucmanulŭ, ce ajunsese în lăturĭ, apoĭ se aședă acolo cu capulŭ în mânĭ și cótele pre genuchĭ, cu intențiune de a nu dormi, ci de a priveghea pre mama celuĭ ce ocupa pentru ântêia-șĭ dată inima și imaginațiunea eĭ.

Era în așia posițiune de câte-va minute, când, după unŭ lătratŭ apropiatŭ, vêntulŭ aduse până la urechele Raluțeĭ vorbele:

„Adă pila, fată hăĭ, pila!...“

Apoĭ în deșertŭ gingașa viorelă îșĭ plecâ capulŭ desvĕlitŭ de cosițele séle, ce-ĭ cădĕ în bucle neregulate pre albulŭ grumazŭ, ea nu maĭ putu audi alta de cât mugetulŭ furtuneĭ, care vâjia prin codri; ea nu simția decât ploscănitulŭ plóieĭ recĭ, care cădĕ în picăturĭ marĭ și amenința să strĕbată când de când până și 'n loculŭ celŭ de pre urmă pre care sórta lŭ păstrase încă ca adăpostŭ uneĭ biete muritóre...

Dér fetița, puținŭ câte puținŭ îșĭ simți capulŭ îngreuiatŭ de somnŭ și cu tóte silințile ce-șĭ dădu ca să maĭ țină deschise umbrósele séle pleópe, curêndŭ, tremurândŭ de frigŭ, adormi cu capulŭ rezematŭ de unŭ felŭ de siciașŭ ce se găsia lîngă picióreIe Marieĭ.

Foculŭ era aprópe d'a se stinge.

Doĭ tăciunașĭ maĭ lăsaŭ încă în cadințe neregulate, o lucóre roșiatecă, care jucându-se pre féța fetițeĭ i dădé ceva ângerescŭ în espresiunea fețeĭ sĕle ș'a unuĭ surîsŭ lungŭ ce sbura pre mica-ĭ guriță, visându-se póte lângă Vasile, pre care-lŭ iubia.

Curêndŭ însă vêntulŭ spulberă cele maĭ de pre urmă cenușe calde ale tăciunașilorŭ.

Curêndŭ însă și fortuna încetă și cerulŭ se desbrăcă în maĭ multe părțĭ de mantela sa négră și lăsă a se vedé vĕlulŭ celŭ brodatŭ cu perle sclipiciόse, ce, ascundêndŭ pre D-ḑeŭ de la ochiĭ noștri, ni-lŭ șoptescŭ așia de distinctŭ și ni-lŭ cântă prin imnurĭ așia de sublime și de armoniόse; stelele, ḑicŭ, ca printr'unŭ gazŭ scânteiaŭ plutindŭ a lene în aburiĭ elasticĭ și-șĭ împletiaŭ razele lorŭ pentru ca să încunune cu dulce mângâere pre celŭ ce înnótă în marea chinurilorŭ și a lacrimilorŭ!

A! steluțe de speranță, voĭ care sunteți așia de adese singurele amice, a le celuĭ ce, negăsindŭ vr'unŭ sufletŭ aice, lŭ caută între voĭ; voĭ în sclipitura și bălănțarea cărora poetulŭ găsesce viéța sa, voĭ, în sclipitura și balanțarea cărora creștinulŭ distinge aureola măréță a Mântuitoruluĭ; o! tu stelă, carea cu argintósele téle raze încununezĭ capulŭ nevinovățieĭ, capulŭ uneĭ serafime, alŭ Raluțeĭ, puté-veĭ să spunĭ muritorilorŭ ce-ĭ ḑicĭ, de susŭ, ce armoniĭ cerescĭ facĭ să-ĭ atingă córdele inimeĭ séle, de i se însenină féța astŭ-felŭ, de sbóră așia de linŭ surîsele pre buzele eĭ?.. Puté-veĭ tu, o! stelă, să ne spuĭ ce bóre alene face să tremure crinișoriĭ frescĭ și gingașĭ ce se îngână pre câmpurile raiuluĭ?

Raluța visa. Ea făcé unŭ visŭ precumŭ facŭ toțĭ aceĭ ce aŭ rostitŭ odată dulcele și amorosulŭ nume de mamă, precumŭ viséză toțĭ aceĭ ce se légănă încă în viața de florĭ, precumŭ facemŭ adese chiarŭ deșteptațĭ din somnŭ, cândŭ pre aripele doruluĭ surîdemŭ la fiă care iluziune ce ni apare numaĭ, ca preste o érnă...

douĕ, preste câte-va ḑile, preste câte-va óre să se transformeze în duhurĭ negre, în fantome ciudate, investate în vestmêntulŭ celŭ greŭ posomorîtŭ alŭ disperărei....

Așĭa, visa Raluța.

D'abia somnulu i sărutase pleópele cu greŭ-i sărutatŭ și i se păru că se făcé într'o cămară scumpŭ împodobită, unde ședé pre unŭ divanŭ, gătită, tótă în florĭ și salbe de galbenĭ. De odată i se maĭ păru că pre o ferestruĭcă cu cercevelele de aurŭ intrase o păsĕrică frumușică ca unŭ diamantŭ... cu pene aurite şi împodobite cu totŭ felulŭ de petre nestimate. Atuncĭ visa că vré s'o prindă. Ea închisă maĭ ântâiŭ ferestruica pre unde intrasă ș'apoĭ alergă după ea în tóte părțile, dér păsăruica era acum prea susŭ și n'o puté ajunge, acum maĭ i aluneca chiarŭ din mânĭ... așĭa în fine se făcea, că pare-că o prinsese, déră, ca orĭ-ce din lume, ca amorulŭ, ca norocului, ca viața, ca realitatea iluziilorŭ, după care alergămŭ, păsĕrica érașĭ i alunecă. Când fetița vru să alerge după dînsa, i păru că nișce brațe puternice o ținéŭ înlănțuită pre bogatulŭ divanŭ și păsĕrica scăpă prin altă ferestruică, ce d'odată se deschise. Prin somnŭ ea se disbătu óre cum ca să scape din brațele ce visa că o cuprindéŭ, și în astă luptă se trezi.

Spaima eĭ fu mare, cândŭ simți și deșteptată fiindŭ din visŭ, douĕ brațe încleștate pre după grumaziĭ sĕĭ.

Ea vroi să țipe déră o mână mică de și aspră, stinsă strigarea ce era să lase, chiarŭ în sînulŭ eĭ.

— Ah! nu țipa Ràluță, că mĕ perḑĭ, ḑise c'o voce tremurândă și rugătóre, punĕndu-șĭ mâna la gura fetițeĭ, unŭ june ce o tiné îmbrățișată.

— Aleŭ, d-ta eștĭ, bădiță? făcu Raluța înturnându-se spre flăcăŭ, și cunoscĕndu-lŭ.

Flăcăulŭ acesta era Vasile!..

VIII.

CE SE INTÊMPLA CELUI CE SARE GARDURI MULTE.

Ț'aminteșcĭ-tu óre, iubite cetitorule, de o vorbă ce lă-

sarămŭ în privirea tristeţeĭ de care cuconaşulŭ Tache se părea coprinsŭ la eşirea din bordeiulŭ păduraruluĭ când mersese la vênatŭ cu Vasile, carele rĕmăsese o clipă afară singurŭ cu Raluţa?

Să spunemŭ acuma adevĕrata causă a acesteĭ tristeţe.

Póte îndestulŭ va fi observatŭ lectorulŭ, ochiturile ce cuconaşulŭ Tache arunca neîncetatŭ asupra fetiţeĭ; eĭ bine, aceste ochiturĭ nu eraŭ ochiturĭ d'ale amoruluĭ, ci, ca acela ce era fidelŭ claseĭ şi secsuluĭ sĕŭ, cuconaşulŭ vedé în ea, în Raluţa, o frăgeḑime şi o juneţă şi o frumuseţă, care-ĭ aţîţaŭ numaĭ saltŭ poftele simţuale. Elŭ nu iubia pre Raluţa, déră simţurile lŭ gâdilaŭ când o vedé şi déră elŭ poftia să-şĭ încépă cu dînsa romanulŭ vieteĭ.

Acésta fiindŭ ideea orĭ socotinţa cuconaşuluĭ, elŭ în inocenţă orĭ póte în neghiobia sa, folosindu-se de momentulŭ când era în bordeiŭ singurŭ cu pădurarulŭ, nu se ruşină, nicĭ ezită a-şĭ arĕta aceluia scopurile séle cele marĭ în privirea fetiţeĭ.

Dér pădurarulŭ, cu'unŭ tonŭ cât maĭ ironicŭ, lŭ îndemnă să maĭ înveţe încă carte, că nu-ĭ a venitŭ timpulŭ de *însuratŭ* şi că chiarŭ de i-arŭ fi şi venitŭ, nicĭ odată nu va puté lua pre féta unuĭ ţĕranŭ.

Bĕtrânulŭ sucise în viaţa sa destule gărneţe ca să pótă suci şi da altŭ înţelesŭ propunerilorŭ cuconaşuluĭ. Acesta era să le reesplice maĭ lămuritŭ, dér vocea aspră a păduraruluĭ, carele dândŭ din mânĭ i ḑise că orĭ-ce maĭ multe esplicaţiunĭ sunt de prisosŭ, vocea acestuia lŭ îndemnă să tacă pentru astă dată.

Cu tote aceste, bĕtrânulŭ, orĭ cât de finŭ se arĕta cu cuconaşulŭ, când acesta se făcu nevĕḑutŭ prin cărarea ce duce la curte, începuse a se întrista, negăsindŭ în mintea sa nicĭ unŭ mizlocŭ prin care să pótă asigura onórea feteĭ. Totŭ ce puté face era de a o duce în secretŭ şi a o ţiné la o cumnată a sa bĕtrână, vĕduvă, alŭ căreia fiŭ era păzitorŭ de stupĭ în altă parte a pădureĭ, până ce arŭ găsi unŭ flăcăŭ bunŭ cu care s'o mărite.

Acésta déră şi făcuse, însă la bĕtrâna acésta Raluţa era chiarŭ maĭ liberă decâtŭ a casă : ea şciu că fetiţa avé să se ducă la vrăjitórea Flórea, déră D-ḑeŭ feréscă, nu găsi nimică de ḑisŭ pentru unŭ asemenea pasŭ.

Am vĕḑutŭ déră pre Raluţa la ţiganca Flórea şi la Maria, unde amŭ lăsat-o.

Déră cuconaşulŭ Tache se reînturnase a casă, meditase maĭ tótă ḑioa aceea la planurĭ, cum adecă arŭ puté *căpăta* pre mândra fetiţă. In déséră elŭ eşi prin livédă ca şi cum arŭ merge la preâmblare, déră, după câte-va ḑecĭ de paşĭ, după ce aruncă o căutătură furişată, în tóte părţile şi se asigură că nu-lŭ vede nimenĭ, sări preste gardulŭ liveḑiĭ şi-şĭ grăbi paşiĭ spre pădure.

Décă omulŭ plănuesce, D-ḑeŭ numaĭ 'mplinesce. — Cuconaşulŭ nu isbuti nicĭ acum în planulŭ ce concepuse, de a se întâlni în secretŭ cu féta şi, aḑĭ una mânĭ alta, dându-ĭ aḑĭ cerceĭ, mâne mărgele, poĭ mânĭ cordele, să-şĭ pótă mulţămi pofta.

Elŭ însă a plănuitŭ şi nu-i s'a împlinitŭ! Abia intrase elŭ în pădure şi iată că zări printre arborĭ, în óre-care depărtare, pre Eliseiŭ, venindŭ de la bordeiŭ înspre dînsulŭ. Momentulŭ de întêlnire cu Raluţa era, i se păru cuconaşuluĭ, favoratŭ şi de D-ḑeŭ, de timpŭ ce sórta îndepărta de a casă pre ne-îndurătorulŭ *Tată*. Déră cu tóte aceste, elŭ, Tache, nu era maĭ puţinŭ înt'o posiţiune destulŭ de critică, se mérgă totŭ nainte pre cărare? — Se întêlnia cu Eliseiŭ ş'apoĭ pasŭ de te maĭ întêlnesce cu Raluţa! Să apuce pre aiurea, prin pădure? — Era o desime de mărăcinĭ şi de tufarĭ spinoşĭ de porumbrele, în cât maĭ n'avéĭ pre unde să calcĭ ş'apoĭ chiarŭ se temé şi să nu care cum-va să se rătăcéscă séra prin desimea codrilorŭ şi aşĭa să devină mâncarea vr'unuĭ animalŭ, carele nu l'arŭ respecta ca şi Eliseŭ, ca pre stăpânulŭ codrilorŭ.

Eliseiŭ însă, pre cândŭ nişce aşĭa socotinţĭ se succedaŭ cu răpegiune în capulŭ cuconaşuluĭ, împlându-şĭ cimpo-

iulŭ se apropia din ce în ce, întonândŭ aria cea eroică românéscă:

Pomŭ, pomŭ, pomŭ!
Pomŭ, eramŭ-eŭ pomŭ!

Vr'o 30 de arborĭ póte maĭ despărţiaŭ pre Tache de Elisciŭ: nu era déră timpŭ de perdutŭ, cuconaşulŭ preferă maĭ bine să-ĭ intre o sută de spinĭ în trupŭ decât să scape o ocasiune aşĭa de favorabilă, adică ca în nefiinţa tătucă-sĕŭ, să se întâlnéscă cu Raluţa; decĭ, se aruncă, păşindŭ, sărindŭ, cum putu maĭ bine, prin desimea şi spinişulŭ celŭ mare alŭ codrilorŭ şi nu se opri decâtŭ când se credu destulŭ de departe de cărare. Atuncĭ scoţĕndu-şĭ spiniĭ, când din mânĭ când din picióre, se orientă spre bordeiŭ, déră nu făcu 20 de paşĭ şi se opri pre malulŭ unuĭ pârîŭ turbure şi glodosŭ ca Bahluiulŭ, iubite lectorule.— Era cu neputinţă să-lŭ pótă sări, după cum cu neputinţă era şi de alŭ trece pre vr'o punte, fiă îngustă măcarŭ câtŭ *Puntea Raiuluĭ*, căcĭ nu era nicĭ unicica.

Cuconaşulŭ strînse din pumnĭ şi scrîşni din dinţĭ cât putu maĭ tare de ciudă, déră fiindŭ că nu puté face altŭ ceva maĭ rĕŭ afurisituluĭ părîiaşŭ, se otărî să se urce în susulŭ luĭ, în speranţa de a găsi, séŭ vr'unŭ locŭ unde malurile să fiă maĭ apropiate unulŭ de altulŭ, séŭ vr'o punticică cât de sucită şi îngustă.

Speranţa cuconaşuluĭ fu îndestulată: n'arŭ fi pututŭ ḑice unŭ Tatălŭ-Nostru în timpulŭ câtŭ mérsă până ce dete de unŭ locŭ, unde, unŭ muritorŭ ca Tache, de pre malulŭ disperanţeĭ ş'alŭ osândireĭ, n'avé trebuinţă de cât de maĭ multă putere şi eserciţiŭ decât avé acesta, ca prin o asvârlitură de trupŭ sĕ se arunce pre malulŭ speranţeĭ ş'alŭ amoruluĭ *eternŭ*, pre malulŭ fericireĭ, pre care Tache în vanŭ o căuta pre malulŭ nostru, de unde *legile* şi prejudecăţile séŭ neghiobiile societăţilorŭ actuale, alungară pentru ca să nu maĭ vină decât cândŭ nu numaĭ se va ḑice la biserică, déră se va şi face aceea ce să ḑice aşĭa de filosoficeşce la ea:

„Să iubimŭ uniĭ pre alţiĭ ca într'unŭ gândŭ să măr-„turisimŭ . . . . “

Écă acolea baza *societăţeĭ celeĭ universale,* ce ni-a promisŭ Mântuitorulŭ ; éca principiulŭ şi fondamentulŭ lumeĭ, până acuma numaĭ ideale, turma cea unică a păstoruluĭ adevĕratŭ; écă în câte-va cuvinte resturnate şi nefolositóre tóte *codurile de legĭ*, făcute de *ómenĭ* pentru *ómenĭ*, legĭ carĭ sunt bune numaĭ cât vorŭ fiinţa societăţile actuale, dér carĭ vorŭ peri ca fumulŭ, ca vanităţile, când legea va fi cea divină şi republicană stabilată de dulcele Isusŭ pre *amorulŭ de D-ḑeŭ* şi *în D-ḑeŭ;* când, ḑicŭ, codulŭ de lege va face locŭ coduluĭ divinŭ, cărţeĭ tutulorŭ timpurilorŭ trecute, presinte şi venitóre, când în fine judecătorŭ, presedinte, etc., va fi *totŭ însulŭ*, în féţa *altaruluĭ dreptăţeĭ*, uniformă *fràţia* şi însemnŭ crucea; judecătorĭ care vorŭ asculta de *legea legilorŭ*, care nu cere formalităţĭ (totŭ-d'auna pré lungĭ) şi înfiinţărĭ de acte *şnuruite* şi *scripisite* . . . ci numaĭ o frăţéscă sfătuire în secretŭ a greşituluĭ (carele şi elŭ póte s'o dée judecătoruluĭ la trebuinţă şi astŭ-felŭ să devină şi elŭ judecătorŭ), sfătuire repetată la neascultate, de féţă cu martorĭ fraţĭ şi maĭ în urmă în féţa *bisericeĭ întregĭ*, adică adunarea tutulorŭ ómenilorŭ ! . . Aşia *greşitulŭ* va fi judecatŭ de tótă *lumea*, şi nevrêndŭ s'o asculte, va fi în genere cunoscutŭ de păgânŭ şi vameşŭ, pedépsă grozavă, pedépsă mortală pentru unŭ omŭ din lumea morală (la care tindŭ aḑĭ fără să vré tóte lucrările statelorŭ creştine din Europa), pedépsă, care vouĕ celorŭ deprinşĭ cu *spânzurătórea, ţepe, ghilotine* etc, vĕ provócă surîsulŭ pre buze şi vĕ silesce să daţĭ din umere căinândŭ pre *ómeniĭ ceĭ de trébă, carĭ vorŭ fi pre timpurile acele, când codulŭ lorŭ îndurătorŭ va încuragia esistenţa a miĭ de sceleraţĭ!* (1) Dér nu, prevĕḑĕtorule filosofistŭ, nu, vĕ înşelaţĭ : nu póte fi

(1) Aste sunt din cuvêntŭ în cuvêntŭ vorbele unuĭ domnişorŭ de modă . . carele nevĕḑêndŭ ceva maĭ nobilŭ decât de a avé oglindă în fundulŭ păläriеĭ şi de a se cocoţa neîncetatŭ, băté toba cu elocventa-ĭ limbuşóră că lumea morală e numaĭ unŭ visŭ secŭ! . . Ce înţelepciune! maĭ te-aşĭ numi unŭ alŭ II-lea Gură de aurŭ!

maĭ mare pedépsă pentru unŭ sufletŭ mare și nobilŭ, cum sperezĭ că vorŭ fi tóte atuncĭ, decât isgonirea şi ura întregeĭ omenirĭ!..

Dér, aleŭ! ce amŭ făcutŭ? In câte m'amŭ încurcatŭ pentru ca să spunŭ, că Tache, cu maĭ multă putere decât avé, arŭ fi pututŭ sări pre cela malŭ!

Când amŭ ḑisŭ că cu *maĭ multă putere decât avé*, cetitorulŭ să nu socótă că cuconașulŭ Tache n'a avutŭ curagiulŭ d'a întreprinde esercițiulŭ acesta cam silitŭ și, ḑĕŭ, mĕ jurŭ pre amêndoĭ ochiĭ tĕĭ ceĭ dulcĭ și negri, frumósă brunetă cetitóre, şi pre aĭ tĕĭ ceĭ mândri şi dragĭ ca cerulŭ, frumósă blondinetă, ḑĕŭ mĕ jurŭ, că cuconașulŭ Tache dădé, prin urmarea sa de astăḑĭ, o dovédă fórte mare de curagiulŭ ce-ĭ insuflă amorulŭ. Unŭ aşĭa eroŭ e demnŭ şi de amorulŭ vostru cochetelorŭ româncuțe și vĕ sfătuescŭ să nu-lŭ scăpațĭ din mână, când vi se va arĕta în lumea vóstră. Astăḑĭ însă, bine-voițĭ a-ĭ ajuta sĕrmănelului să scape din mĕlulŭ celŭ grozavŭ în care să scaldă fără să vré!!..

— Cum? a căḑutŭ în părîŭ? strigă din compătimire bruneta mea lectóre.

Cuconaşulŭ Tache mĕsurase c'unŭ ochiŭ destulŭ de englezescŭ distanța dintre malurĭ, îșĭ făcuse semnulŭ sânteĭ crucĭ de treĭ orĭ ș'apoĭ după vr'o câte-va aventârĭ se aruncă în spațiŭ... O urmă de piciorŭ maĭ trebuia ca să strĕbată în eternitate... Ba că chiarŭ, în eternitate! nu, ce în fundulŭ gloduluĭ celuĭ maĭ móle, căcĭ nu ajunsese malulŭ decât cu vêrfulŭ piciorului şi lunecândŭ făcu uştiulucŭ în părîŭ!..

Douĕ malurĭ nalte, maĭ de douĕ orĭ decât dênsulŭ, deveniră orizonulŭ sĕŭ; în susulŭ şi în josulŭ apeĭ, glodŭ şi apă!.. Cuconașulŭ înțelese astă dată că se trecuse de şégă decĭ, tremurândŭ de frigŭ și opintindu-se cât puté ca să-şĭ pótă desfinge piciórele înglodate până la brâŭ în mêlŭ, începu a scânci din tóte puterile.

Nimene însă nu alerga la scănciturile luĭ.

Cu tóte aceste puținŭ încă şi nóptea avé să acopere

lumea cu negrulŭ sĕŭ vĕlŭ; atuncĭ miĭ de reflesiunĭ năvăliră cu o răpegiune estraordinară, în mintea băiĕtuluĭ urșĭ, lupĭ, apăréŭ unulŭ după altulŭ imaginațiuneĭ séle i se păré că-ĭ rânjescŭ, că-ĭ urlă de pre malŭ dintre tufarĭ, ba de vr'o câte-va orĭ îșĭ pipăi mâna séŭ piciorulŭ, ca să se asecureze de nu cum-va trebue să le cânte vecĭnica pomenire și să le caute în stomaculŭ vr'unuĭ șérpe de carĭ-i se păré că șueră sub malurĭ...

Plânse cuconașulŭ o bucată de timpŭ, déră și lacrimele se finescŭ, ca tóte de pre lume. Tache atuncĭ se împetri la inimă și cu curagiŭ se decise a aștepta ajutorulŭ cerescŭ. I clențenise cât-va timpŭ dințiĭ de frigŭ, déră curêndŭ trupulŭ i se deprinsă și su frigulŭ, căcĭ maĭ amorți, cum rĕutățile ne amorțescŭ cugetulŭ...

Nóptea între aceste sosi în completŭ și cuconașulŭ Tache era în culmea cea maĭ naltă de disperanță. In vanŭ după multe ostenelĭ isbutia așĭ scóte câte unŭ piciorŭ din cleiosulŭ mĕlŭ, căcĭ îndată luneca cu celŭ-l-altŭ și se culca pre spete așîa de adâncŭ încât trebuia, maĭ să înnóte ca să se ridice érășĭ în posițiunea d'ântêe; în fine nimicŭ nu isprăvia.

Dér nóptea înainta cu pașĭ uriașĭ, și cerulŭ se acoperia cu norĭ negri și vêntulŭ desprindêndŭ galbenele frunḑișóre ce maĭ foșniaŭ în arborĭ, aducé pre întinsele-ĭ aripĭ, accentele de tânguire rĕtăcite în spațiurĭ, accente scăpate prin visurĭ de păsĕrelele nopturne, éră aerulŭ devinia greŭ și totulŭ în natură vestia uă furtună mare. Intunecoșiĭ crețĭ aĭ mantaleĭ nopțeĭ se 'ntinseră cu desĕvêrșire și eraŭ cu atâta maĭ grozavĭ cu câtŭ eraŭ măriţĭ de noriĭ posomorîţĭ ce 'nvĕlaseră totŭ orizonulŭ.

De odată, pre când cuconașulŭ amorțit cu totulŭ de frigŭ, începuse a se rătăci în reflecsiunile séle, vêntulŭ aduce până la urechile luĭ, lătratulŭ unuĭ câne ce trebuia să fiă în apropiere.

Pentru celŭ ce se luptă cu valurile unŭ paiŭ i se pare pluta pre care are să-șĭ afle scăparea, se acață de elŭ și acesta e în stare a-ĭ îndoi puterile; cu o clipă maĭ na-

inte cuconaşuluĭ i se păré că are să rescumpere *pĕcatele părinţescĭ*, când acuma lătratulŭ unuĭ câne lŭ trezesce şi-ĭ dă atâta putere, — o! divină speranţă! — în cât să ridică pre picióre şi póte a chiăma în ajutorŭ, destulŭ de tare ca să fiă audţitŭ şi la 1000 de paşĭ de la părîŭ.

Câte-va secunde după ce Tache scosese vr'o treĭ chiuiturĭ, unŭ dulăŭ negru îşĭ făcé sémă lătrândŭ la cuconaşŭ, de pre malulŭ părîuluĭ, şi câte-va secunde după câne, cu puşca de-a umere, striga Eliseiŭ pădurarulŭ:

— Cine-ĭ acolo, mĕ? — N'audţĭ mĕ? . . . cine-ĭ acolo?

IX.

UNDE SE PÓTE VEDÉ CUM NEVOIA INTRODUCE EGALITATEA INTRE BOERI SI TERANI, SI UNDE SE MAI PÓTE VEDÉ INCA UNU AMICU SINCERU.

Pădurarulŭ nu putu opri unŭ hohotŭ rĕsunătorŭ, cândŭ cunoscu în persóna înglodată pre cuconaşulŭ Tache.

— Da bine, ce cauţĭ acolo, cuconaşule, întrebă elŭ în fine, ce? singurŭ escĭ? unde-ĭ Vasile? maĭ adaosă elŭ prin mizloculŭ murinduluĭ sĕŭ risŭ, descingêndu-şĭ brăulŭ celŭ verde şi lungŭ ce-lŭ încingea.

— Suntŭ singurŭ, respunsă cuconaşulŭ, căcĭ bietulŭ Vasile, se dţice c'a furatŭ nişte parale şi-ĭ închisŭ . . . bietulŭ băiétŭ? . .

Şi dţicé aceste cu unŭ aerŭ de părere de rĕŭ, în cât orĭcare altulŭ în loculŭ pădurariuluĭ, arŭ fi luatŭ de sinceră compătimirea luĭ.

— Şi ce făceaĭ pre aicĭ?.. pre aprópe de bordeiŭ, adaosă a întreba pădurarulŭ, surîdţêndŭ.

— Ce făcémŭ?... ea... vrémŭ să vênezŭ ceva . . . . D'apoĭ bine e aprópe bordeiulŭ d-le de aicĭ?

— D'apoĭ aĭ maĭ fostŭ şi adţĭ diminéţă la vênatŭ, dţise bĕtrânulŭ, clătinândŭ din capŭ. Apoĭ dându-ĭ unŭ ca-

pĕtŭ alŭ brăuluĭ și îndemnându-lŭ să se ţină de dînsulŭ bine, lŭ trase afară pre malŭ, nu fără multă ostenélă.

— D'apoĭ ce aĭ lăsatŭ pușca? unde ţi-e pușca? întrebă Eliseiŭ, vĕḑêndu-lŭ fără de dînsa.

— Pușca? respunse cuconașulŭ, îngăimândŭ, pușca? e în glodŭ, ea colo . . .

Dér ea era a casă în cuiŭ.... Și cu tóte aceste cuconașulŭ Iache, avu atâta prevedere, ca să pótă a socoti de sigurŭ că Eliseŭ nu va fi atâta de îndatoritorŭ ca să se vîre chiarŭ îndată în nămolulŭ pârăéșuluĭ spre a i-o scóte. In faptă Eliseŭ i promisă numaĭ că-ĭ va căta-o a doua ḑi, asigurându-lŭ că apa pârîéșuluĭ e prea mică ca s'o pótă mâna maĭ departe și că nimenĭ nu póte da de dînsa până mânĭ.

Apoĭ elŭ lŭ luă de mână și-lŭ sculă ca să-ĭ urmeze, déră picióre̥le i eraŭ sgribulite și recăḑu îndărătŭ Pădurarulŭ se vĕḑu nevoitŭ să-lŭ iée de subţiorĭ și așïa elŭ dinapoĭ, cuconașulŭ dinainte, maĭ multŭ pre susŭ, ajunseră la bordeiŭ, după vr'o câţĭ-va pașĭ.

Acolo unŭ focușorŭ bunŭ lumina în vétră, totŭ lăuntrulŭ; céunulŭ de mămăliguţă clocotia pre focŭ. Eliseiŭ puse pre cuconașŭ pre o laviţă lîngă vétră, și-lŭ îndemnă să se desbrace ca să-ĭ pótă usca vestmintele. Atuncĭ unulŭ câte unulŭ ele fură rase de mĕlŭ, ș'apoĭ întinse pre pripiciulŭ fornuluĭ (hornuluĭ). După care bĕtrânulŭ Eliseĭ, în așteptarea uscăreĭ lorŭ, puse sare și câţĭ-va pumnĭ de făină din covăţica de pre fornŭ și preste câte-va minute o mămăliguţă de popușoĭ noĭ galbenĭ ca aurulŭ, fumega ca unŭ vaporŭ, pre fundulŭ de lemnŭ. Brânză era de ajunsŭ frământată și bătută la putină de Raluţa. Eliseĭ punêndŭ tóte câte trebuiaŭ pre o mĕsuţă rotundă, pre patulŭ Raluţeĭ, scóse din sicriașŭ unŭ șipușorŭ cu rachiŭ pre care lŭ înfăţișă cuconașuluĭ. Acesta însă refuză, éră pădurarulŭ urându-ĭ sănătate, gălgăi din elŭ o dușcă și oţerindu-se încă, lŭ pofti la mésă. Mămăliguţa împrăștiază unŭ mirosŭ așïa de dulce încâtŭ cuconașulŭ nu putu refuza: după câte-va minute de egali-

tate între boierŭ și țĕranŭ, mămăliguța și brânza de pre talerulŭ celŭ roșŭ de lutŭ, dispăruseră; dulăiĭ ceĭ doĭ dedéŭ fine operațiuneĭ.

Când tóte uneltele ce serviseră la pregătirea cineĭ, fură reașezate pre la locurile destinate lorŭ de către Raluța, bĕtrânulŭ maĭ ațîță foculŭ și frecă cât putu maĭ bine vestmintele cuconașuluĭ.

Acesta se reîmbrăcă.

Peste o jumĕtate de oră după aceea cuconașulŭ era în camera sa din locuința părintéscă, unde găsise o mustrare nedeajunsŭ demnă de fapta sa, căcĭ numaĭ căcĭ a eșitŭ la preâmblare singurŭ, fără de voiă putuse fi informatŭ băbacă-sĕŭ și déră numaĭ pentru pasulŭ acesta lŭ mustră. Inainte de a da capĕtŭ aventureĭ înamoratuluĭ nostru, trebue să maĭ spunemŭ că elŭ nu putuse a se stăpâni să nu întrebe cât maĭ pe departe unde e Raluța, de nu o vĕḑuse la bordeiŭ.

Și sperezŭ că cetitorulŭ n'a uitatŭ că pădurarulŭ o socotia la cumnată-sa, pre când noĭ am lăsat-o în brațele luĭ Vasile...

Când furtuna începuse cu furia ce am descris-o la ocasiunea când am găsitŭ pre fetiță în șétra Marieĭ, bĕtrânulŭ Eliseĭ era departe numaĭ vr'o 30 de pașĭ de șétra acésta, elŭ se găsia în o șétră a unuĭ ferarŭ țiganŭ, care i potcovise de cu ḑiuă nisce ciobote, și istorisia familieĭ acestuia întâmplările luĭ Vasile, pre care i le istorisise și luĭ unŭ țigănușŭ, la curte, când însoți pre Tache.

Bĕtrânulŭ însă, după cum se esprima elŭ, puné mare lucru că Vasile nu-ĭ vinovatŭ.

Aceste reflecsiunĭ ale naratoruluĭ evenimentuluĭ se primiaŭ cu mare plăcere de către țiganiĭ de féță, éră maĭ cu sémă de către doĭ flăcăĭ tinerĭ, din carĭ cu unulŭ am făcutŭ cunoscință maĭ de cu ḑiuă, căcĭ e Tóderŭ, éră cel-l-altŭ unŭ frate maĭ micŭ alŭ sĕŭ.

Acéstă șétră era a părinteluĭ acestorŭ doĭ mândri flăcăĭ.

Nóptea era înaintată, déră Eliseĭ nu puté să se ducă a casă încă, căcĭ ploua fórte tare. Decĭ împrejurulŭ focului asculta istoriile ţiganeĭ celeĭ bĕtrâne, care-şĭ frigé degetele eĭ negre îndesândŭ necontenitŭ unŭ cărbune în luléoa cea scurtă şi arsă, din care pufăia.

Intre aceste, fără ca cineva să bage de sémă, atâta eraŭ de atentivĭ la istoriile bĕtrâneĭ, amêndoĭ flăcăiĭ se făcuseră nevĕḑuţĭ.

După v'o douĕ ore de la disparițiunea flăcăilorŭ, în atreia şétră de la acea a părinţilorŭ sĕĭ, Tóderŭ, ajutatŭ de frate-sĕŭ şi de o fétă, pilia cu putere fierulŭ desonorătorŭ ce încingea gâtulŭ luĭ Vasile. Eĭ spărseseră grajdulŭ în carele jăcé acesta şi acuma încă fără cunoscinţă deplină, lŭ luaseră pre umeriĭ lorŭ şi-lŭ aduseseră sub şétra, unde de cu ḑiuă am vĕḑutŭ făcêndu-se operaţiunea cu sita.

Acolo, după multe ajutorurĭ ce i se dădură îşĭ veni în sine cu desĕvârşire, déră îndată, nu fără multă ostenélă lŭ putură împedeca de a se reîntórce înapoĭ. Numaĭ numele mameĭ séle lŭ putu face să priméscă, ba chiarŭ în nóptea aceea se fugă undeva, promiţêndu-ĭ că eĭ singurĭ vorŭ îngriji de mămucă-sa, până ce va fi în stare să-lŭ pótă găsi.

Vasile, amŭ ḑis'o, se înduplecă la fugă, dér cetitorulŭ l'a vĕḑutŭ apoĭ în şétra Marieĭ lîngă Raluţa.

X.

PORNIREA UNUI SUFLETU SPRE LIBERTATE.

Plângĭ, o! sufletulŭ meŭ! plângĭ tóte lacrimele ochilorŭ tĕĭ! . . . căcĭ cânele a urlatŭ dinaintea şétreĭ Marieĭ, căcĭ cocuvéoa a cobitŭ pre boldulŭ şétreĭ Marieĭ. . . căcĭ din cerurĭ, s'a maĭ stinsŭ o stelă mică în eterŭ!.. O stelă? Óre Maria avé şi ea o stelă pre bolta ceruluĭ, ea, o urgisită róbă? O stelă? Óre Maria nu era chiarŭ, o stelă pre pămêntŭ? Aşĭa, ea era stelă, déră ca acele ce-sŭ eternŭ

învĕluite în munţĭ de norĭ, ca acele, carĭ rătăcinde în calea lor, ş'o căutaŭ luminândŭ alte lumĭ, alţĭ secolĭ şi déră alte societăţĭ! . . .

O! Marie, sufletŭ chinuitŭ, spune-mĭ, simţescĭ tu strângêndu-ţi-se mâna de mâna cea divină a D-ḑeŭ-Omuluĭ?— Cunoscĭ tu şopta ce-ţĭ trimite prin raza vr'uneĭ steluţe, cunoscĭ tu în ea vócea luĭ cea dulce, vócea care ţĭ-a servitŭ de mântuire, de stâncă pre care să scapĭ de câte orĭ furtuna cea teribilă a sclavieĭ şi vêntuluŭ rece aluŭ vicisitudinelorŭ vieţeĭ, îţĭ fărămaŭ de rocurĭ debila barcă pre care sórta ţĭ-o maĭ lăsase, ca fără de portŭ şi scopŭ, până la cea maĭ de pre urmă bătaiă a sînuluĭ tĕŭ s'o cârmuescĭ? Oh! spune-mĭ, femee simplă, tu, care eştĭ aḑĭ la marginea eternităţeĭ, spune-mĭ décă măcarŭ acolo, veĭ fi liberă, pre lîngă părintele eternităţilorŭ, spune-mĭ de sunt şi acolo stăpânĭ, deosebirĭ, judecătorĭ, robĭ? spune-mĭ de sunt şi pre acolo diferinţĭ de naţiunĭ, de clase? de sunt ortodocsĭ, catolicĭ, protestanţĭ, orĭ de-ĭ o turmă de fraţĭ în *D-ḑeŭ,* închinatŭ şi mărĭtŭ în spiritŭ şi adevĕrŭ!!. . .

Aşia, spune-mĭ décă cuconuluŭ Gorjănilă, în loculŭ unde *te pornescĭ*, maĭ póte avé putere asupra ta? de va maĭ puté dispune de tine ca de lucrulŭ sĕŭ!.. spune-mĭ de sunt ş'acolo legile nóstre, ale pămêntenilorŭ! numeşce-mĭ miniştriĭ ce ajută în guvernare pre Impĕratulŭ celŭ mare . . . spune-mĭ încă de maĭ domnescŭ acolo avuţiile, mândriile, şi neghiobiile aurite? spune-ne în fine, décă egoismulŭ e filosofia celora de acolo, precum elŭ e pre aice a tuturorŭ secolilorŭ presinţĭ şi trecuţĭ ?!.

Maria e bolnavă rĕŭ, iubite cetitorule! o óră încă şi cuconulŭ Gorjănilă va puté şterge numele eĭ din fóia de zestre, fără ca să fiă pututŭ publica prin guvernŭ aflarea *fugiteĭ róbe*, după fisonomia alăturată de şi astă dată va puté ḑice cu dreptŭ cuvêntŭ că-ĭ a sburatŭ *moşia!* . . maĭ alesŭ că mĕ temŭ că degéba arŭ apela la *tronulŭ D-ḑeescŭ*, trădarea sufletuluĭ eĭ, pre puterea *documente-*

lorŭ ce păstréză, de *neprihănita și vecînica stăpânire* a sa asupra trupuluĭ și sufletuluĭ eĭ...

Să lămurimŭ însă maĭ bine acele ce se petrecŭ în cortulŭ tĕŭ, Mario, în comorile ce lașĭ pămêntuluĭ, căruia nu-ĭ datorescĭ nimica decât c'o mână de ţĕrînă pre care curêndŭ i veĭ înturna-o.

E nópte încă. Găinușa, susŭ pre cerŭ, se alungă cu stela nopţeĭ ce fâlfâe măréţă plutindŭ alene în valurĭ aburoșĭ elasticĭ, coloraţĭ violetŭ de razele escorteĭ séle celeĭ numeróse de steluţĭ. Se pare că-ĭ chiarŭ nóptea cea frumósă când cerurile se deschidŭ în meḑulŭ nopţeĭ ca să cunóscă în copilulŭ din esle pre împĕratulŭ cerurilorŭ și alŭ pămênturilorŭ! Tótă picătura ce alunecă pre galbenele frunḑe ale arboruluĭ, e o perlă scumpă ce strĕlucește pre coróna Luĭ... Totŭ frémătulŭ și sclipitulŭ făcliilorŭ ce se aprindŭ și se stingŭ în spaţiurĭ, totŭ norașulŭ rubinosŭ ce alunecă pre orizonŭ și se pare că sărută cimele munţilorŭ; tótă nota ce sbóră pre aripele *îngânătoruluĭ*, scăpată de păsĕruică prin visŭ... sunt instrumente divine ce laudă pre D-ḑeŭ!..

— „Raluţo, pentru D-ḑeŭ, maĭ rĕmâĭ încă, oh! rĕmâĭ o clipă încă... Auḑĭ tu, cum ţipă cucovaia pre la chiotorile șetreĭ?.. stăĭ să alungŭ cânele cela, auḑi-lŭ cum urlă de cobitorŭ!... Raluţo, eŭ séŭ Maria o să murimŭ în astă nópte!!.. "De astŭ-felŭ fură vorbele luĭ Vasile, când fetiţa trezindu-se în braţele luĭ voi să fugă.

Ca unŭ ferŭ arsŭ trecé prin inima fetiţeĭ la fiă-care cuvêntŭ ce eșia din gura flăcăuluĭ. Ea acum nu maĭ cerca să fugă, ci din contra din ce în ce i se păré că nu ţine destulŭ de strânsŭ în mânile séle capulŭ luĭ... Decĭ ea lŭ lipia de sînu-ĭ, ce-ĭ bĕté cumplitŭ la ideea că va să fiă silită să schimbe curêndŭ o așia de dulce posiţiune.

— Tu mĕ iubescĭ, Raluţă, i ḑice Vasile, ţintindu-șĭ ochiĭ sĕĭ stinșĭ în aĭ eĭ, carĭ notaŭ în lăcrimĭ, așia tu mĕ iubescĭ... și eŭ te iubescŭ, numaĭ D-ḑeŭ scie cât! dér auḑĭ tu, inima mea, auḑĭ tu, férele care-mĭ trimite stăpênulŭ meŭ pămêntescŭ?... Oh! Raluţă! auḑĭ tu

óre cum pîrâe și plesnescŭ, carulŭ, cofele ... totŭ de aice?.. Semnŭ rĕŭ! vedĭ tu, sufletulŭ meŭ, semnŭ rĕŭ: mama e în brațele morțeĭ! Ea sĕrmănica, mi-a datŭ viéță, pentru ca astădĭ s'o vĕdŭ dându-șĭ sufletulŭ, fără să-ĭ potŭ da altŭ ajutorŭ, decât să-ĭ grăbescŭ închiderea ochilorŭ prin ticăloșiile mele! căcĭ curêndŭ vorŭ să mĕ osândéscă, Raluțo, pentru c'amŭ fugitŭ, pentru c'amŭ venitŭ să daŭ cea maĭ de pre urmă sărutare femeeĭ care m'a purtatŭ în sînurile séle, care m'a deprinsŭ a pronunța numele luĭ D-deŭ, și a servi cu credință pre călâiĭ eĭ și curêndŭ și aĭ meĭ!

Totŭ sângele sbucnia în vinele luĭ Vasile, când dicé cuvintele aceste, din care fetița nu puté înțelege decât puține, de și ea plângea, când surprindea vr'o lacrimă în ochiĭ băiétuluĭ, de și-șĭ încreția și ea senina-ĭ frunte și stringea din pumnĭ, când așia vedé că făcé Vasile.

Dér Vasile, rostise cu atâta putere și disperanță frasele din urmă, încât Maria se trezi, însă vaĭ! în ce posițiune și pentru cât de scurtŭ timpŭ!..

— Vasile, tu totŭ aice eștĭ Vasile? dicé ea, căutându-lŭ cu privirea-ĭ rătăcită.

Și Vasile uita cât e de stâlcitŭ, pentru ca să sară răpede la căpătêiulŭ eĭ, unde apucândŭ mâna cea deșirată a mameĭ séle, o săruta ...

Razele luneĭ, care era pre la mizloculŭ căieĭ séle, strĕbătêndŭ prin bortele lăvicerilorŭ, încununaŭ capulŭ eĭ, și luminându-ĭ féța sa palidă, îngrozi pre Vasile.

— Oh! D-deulŭ meŭ, ți-e maĭ rĕŭ mămucuță!.. se grăbi elŭ a dice.

— Ba nu, nu, drăguțulŭ meŭ, mi-ĭ multŭ maĭ îndemână, fu rĕspunsulŭ eĭ.

Și de-odată ea întinsă mâna c'o putere dișănțată pentru dênsa, arĕtândŭ o bortă a lăviceruluĭ pre unde isvoriaŭ gerbiĭ de raze luminóse.

— Vedĭ tu, băiete, dicea ea cu o vóce misteriósă de și stinsă, vedĭ tu, colo... uite ce stelă frumósă!.. en vedĭ, vedĭ.. uite cum crește steluța, uite, s'a prefăcutŭ în

unŭ flăcăŭ mândru, par-că-ĭ unŭ împĕratŭ ..... așĭa că are cruce de lemnŭ în mânĭ? uite bine, par-că-ĭ crucea mea din sicriașŭ..... Dómne, cât e de frumosŭ!.. Da! uite Vasile, uite că-ĭ luminosŭ ca unŭ sóre... și-șĭ întinde mânile... *mĕ chiamă...* Lasă-mĕ să mĕ ducŭ, că mĕ chiamă, îţĭ ḑicŭ băiete... uite, mĕ aștéptă!..

— Mamă! mamă! făcé băiétulŭ ne-încetatŭ, în culmea cea maĭ mare a disperaţiuneĭ, vĕḑênd-o în delirŭ; mămucă, d-le ţi-ĭ maĭ rĕŭ!.

— Mi-ĭ maĭ rĕŭ? da nu veḑĭ că mi-ĭ bine, nu mĕ dóre nimica... da lasă-mĕ 'ţĭ ḑicŭ, mĕ copile, că mĕ aștéptă... orĭ aide cu mine!. Veḑĭ tu, Vasilică, par'că aista sémănă să fiă bunŭ stăpânŭ.... uite cum se cată de cu bunătate la noĭ!.. Ḑĕŭ! aidemŭ Vasile.... aide, orĭ lasă-mĕ...

— O! D-ḑeule! fiĭ îndurătorŭ pentru biata mea mamă!..

— Da unde eștĭ tu, băeţele? ce? mĕ lașĭ și tu?..

— Mămucă, eŭ suntŭ aicĭ, mămucuţă!..

Vasile strângea mâna mame-seĭ maĭ tare, ca să pótă înţelege din care parte-ĭ elŭ, dér ea, cu ochiĭ painjiniţĭ și rătăciţĭ, necontenitŭ se părea că urmăresce pre tênĕrulŭ dintre stele.

— Unde, aicĭ?.... oh dómne! cine arŭ fi pututŭ crede că elŭ n'are să viă să mĕ védă astăḑĭ, când am să mĕ pornescŭ.

— Eŭ suntŭ aicĭ, mămucuţă, ḑice Vasile, sbucnindŭ în lacrimĭ de disperanţă, uite.... uite, mămucă, Vasile alŭ d-téle e aicĭ, te strânge de mână...

— Tu eștĭ Vasile alŭ meŭ? tu?.. o! nu!.. fugĭ!.. fugĭ!.. tu eștĭ nelegiuitulŭ, care mi l'aĭ pângăritŭ, spuindu-ĭ că-ĭ furŭ! furŭ elŭ! oh D-ḑeule!..

Și-șĭ trăgea din tóte puterile ce maĭ avé mâna sa din a băiétuluĭ.

Vaĭ, Raluţă! ea nu mĕ maĭ cunósce!... strigă elŭ cu unŭ ţipĕtŭ, carele făcu pre fetiţă ca, înlemnită, cu mânile încleștate una în alta, se tremure ș'apoĭ să plîngă

cu suspinurĭ, privindŭ noriĭ ceĭ posomorîţĭ carĭ se rostogoliaŭ pre féţa sĕrmanuluĭ copilŭ.

— Bădiţă! făcu ea în fine, c'o vóce tremurândă şi nesprimabilă de rugăminte.

— S'a sfârşitŭ!.... vreŭ să morŭ, aşĭa, vréŭ să morŭ ea nu mĕ maĭ cunósce...

— Tu eştĭ Vasile? ḑise Maria, după câte-va secunde de o tăcere grozavă, înturnându-şĭ capulŭ spre acesta, carele rĕmăsese înlemnitŭ în genuchĭ la căpĕtâiulŭ eĭ. Tu eştĭ, Vasile?

— Aşĭa! Aşĭa!! Ah! în fine mĕ cunoscĭ; aşĭa, mămucuţă, eŭ suntŭ!.. eŭ, Vasile, adaosă elŭ reapucândŭ mâna, care în disperarea sa o părăsise.

— Aşĭa că tu nu mĕ laşĭ? ḑise ea înturnându-şĭ privirile totŭ painjinite spre acesta.

— O nu! mămucuţă, eŭ suntŭ aicea, de multŭ, de multŭ!

— D-ḑeule! maĭ adaosă Maria, ţintindu-şĭ ochĭ éră la spărtura lăviceruluĭ.

Şi apoĭ o tăcere mornă se întinse în totŭ lăuntrulŭ şetreĭ.

De odată unŭ vêntŭ suflă grozavŭ, ca unŭ suspinŭ amarŭ, unŭ lemnŭ din cele ce sprijinia lăvicerile ce formaŭ şétra, pîrăi, plesni şi căḑu desprinḑêndŭ ş'o bucată de lăvicerŭ, apoĭ cânele urlă...

Maria readormise. Vasile o privi răpede, apoĭ înturnându-şĭ ochiĭ spre Raluţa, amêndoĭ tresăriră.

Tóte apoĭ reintrară în liniste profundă. De multŭ trecuse óra când esŭ din mormêntŭ strigoiĭ cu secriile pre capŭ.

— Totŭ aice eştĭ, măĭ omule? fugĭ sĕrmane!.. fugĭ!.. strigă în acelŭ momentŭ, înainte încă de a intra sub şétră, flĕcăulŭ Tóderŭ; fugĭ, căcĭ amŭ vĕḑutŭ venindŭ într'acóce pre vĕtafulŭ cu o mulţime de ómenĭ, plécă cât e timpŭ încă, ḑise elŭ, luândŭ pre Vasile de mână şi cercândŭ alŭ împinge afară din şétră...

— Eŭ să fugŭ! când mama nu are să maĭ trăéscă

póte nicĭ o óră? eŭ să fugŭ? să lasŭ trupulŭ eĭ în mâna calăilorŭ?... nu! vréŭ să ședŭ. Și dicêndŭ încă se cramponа cu mâna cea-l-altă ce-ĭ era liberă de leuca caruluĭ. In vanŭ Tóderŭ îșĭ puné tóte puterile ca să-lŭ pótă trage, disperațiunea i dăduse o putere supranaturală, maĭ degrabă i-arŭ fi pututŭ scóte mâna din cotŭ decât să i-o discleșteze după leuca caruluĭ, carele era cu neputință să se nisce din locŭ, prinsŭ fiindŭ bine de țărușiĭ ce formaŭ cortulŭ.

— Nenorocitule! fugĭ!.. vreĭ tu să te omóre în bătăĭ... vorŭ să te schinjuéscă...

— Imĭ vorŭ face câte mi-aŭ maĭ făcutŭ!.. altă maĭ multŭ n'aŭ ce!...

— Orŭ să te închidă și nu-ĭ să maĭ poțĭ vedé pre măta nicĭ odată.

— Numaĭ décă m'orŭ puté lua de lîngă dênsa, și slobodi unŭ hohotŭ de ironiă nebunéscă.

— Fugĭ, bădiță Vasile, dise și Raluța, apucându-lŭ de brațŭ, fugĭ... audĭ că eștĭ perdutŭ...

— Și tu! și tu Raluță, m'alungĭ?... vreĭ să fugŭ!.. și tu m'alungĭ ca acesta?..

— Décă iubescĭ pre mămuca Maria, bădiță, décă mĕ iubescĭ! adaose ea maĭ încetinelŭ, fugĭ! ca să nu-țĭ facă vr'unŭ rĕŭ aceia.

— Plécă, Vasile, fugĭ!... cât e timpŭ încă, décă iubescĭ pre amiculŭ tĕŭ, adaosă și Tóderŭ. Vasile se sbuciuma în nesciință ce trebue să facă.

— Eĭ bine, Raluțo, te iubescŭ și iubescŭ pre mama și tocma pentru că vé iubescŭ, pentru c'o iubescŭ pre femeea acésta pre care o vedĭ murindă, vréŭ să morŭ cu dênsa. Nu! nu esŭ d'aice.

Raluțeĭ i se păru în mintea eĭ că elŭ are dreptate să urmeze astŭ-felŭ, de aceea tăcu.

In momentulŭ acesta se audi în apropiere vuetulŭ pasurilorŭ maĭ multorŭ ómenĭ și vêntulŭ aduse până sub șétră câte-va cuvinte grozave.

— Audi-ĭ, Vasile, fugĭ, póte că se maĭ fiă încă timpŭ,

fugĭ, apucă prin pădurĭ, căcĭ în altŭ-felŭ mĕ bagĭ la osândă şi pre mine, carele nu ţĭ-amŭ făcutŭ nicĭ unŭ rĕŭ.

— Fugĭ, tu!... scapă-te tu... eŭ amŭ să-ĭ aşteptŭ!

— Vuetulŭ pasurilorŭ se audi maĭ bine câte-va secunde, apoĭ nu se maĭ audi nimicŭ.

Intre aceste Maria se deşteptă.

Toţĭ tăcură o clipă s'o privéscă.

Vasile, întrebă ea cu o vóce maĭ liniştită de şi istovită, unde eştĭ tu, Vasile?—Dómne ce visŭ frumosŭ amŭ maĭ avutŭ! se făcé pare-că mĕ rătăcémŭ de mulţĭ anĭ în nisce codri deşĭ şi grozavĭ, umblamŭ totŭ prin spinĭ şi mărăcinĭ şi mĕ 'nspinamŭ până la sânge. De odată, pre cândŭ plângémŭ şi mĕ văicăramŭ, par'că aĭ venitŭ tu şi mi-aĭ datŭ crucea cea de lemnŭ, care a-ĭ făcut'o tu când eraĭ numaĭ de 9 anĭ şi pre care o amŭ colo, în secriaşŭ, şi pare că mi-aĭ disŭ : na, mamă, sbóră cu dênsa de aice! şi de odată se făcé unŭ ângerŭ încă c'o cruce ca ş'a mea, şi ângerulŭ acesta îmĭ întindea braţulŭ ca să mĕ iée şi eŭ amŭ sburatŭ cu dênsulŭ până ce pre urmă s'a lăsatŭ într'unŭ locŭ frumosŭ, frumosŭ, cât nu-ţĭ potŭ spune. Atuncĭ te-amŭ căutatŭ şi pre tine şi nu te-amŭ pututŭ găsi, căcĭ rĕmăseseşĭ în codri. După aceea m'amŭ trezitŭ.

Vasile îşĭ preâmblă trista sa privire de la mamă-sa la Tóderŭ, fără însă a-şĭ ridica mâna de pre leucă.

Tóderŭ era indecisŭ de ce să facă.

— E unŭ visŭ ca tóte visurile, dise apoĭ Vasile, nu-ĭ nemica, mămăcuţă.

— Nu-ĭ nemica, dicĭ tu băiete? ba eŭ mĕ temŭ că mi se vestesce c'amŭ să morŭ.

— Să morĭ, d-ta mamă?.. en tacĭ!.. n'aĭ disŭ că te simţĭ maĭ bine!..

— Aşĭa, aşĭa, dragă băeţele, dér vedĭ tu şi bietulŭ tată-teŭ înainte de a muri dicé că nu-lŭ maĭ dóre nemica, şi sĕrmanulŭ, dismerdându-te încă, într'o séră, chiarŭ pre acuma, spre Vinerĭ, după ce mĕ puse să-ĭ cântŭ o

doină, ne sărută pre amêndoï și adormi! Eŭ socotémŭ că are să se maï trezéscă, dér elŭ murise!...

— Ce-ţĭ maĭ aducĭ aminte și d-ta, mămucă, de tóte aceste!

-- Veḑĭ tu, dragulŭ meŭ, eŭ simţescŭ, nu sciŭ cum, c'amŭ să morŭ!.. astăḑĭ e Joĭ spre Vinerĭ... Póte că atuncĭ când va cânta cocoșulŭ..!

— Mamă!...

— Nu te întrista, căcĭ noĭ ne vomŭ vedé acolo, pre ceea lume... D-ḑeŭ e maĭ bunŭ decât stăpânulŭ de aice, elŭ nu mĕ va maĭ despărţi de tine și acolo!... Dér cine-ĭ fetiţa ceea, care-ĭ cole, adaose ea aţintindu-șĭ ochiĭ spre Raluţa, care stăté la piciórele eĭ?

— Eŭ suntŭ, mămucă... Raluţa, féta luĭ Eliseiŭ, respunsă fetiţa, vĕḑêndŭ că Vasile în locŭ să rĕspundă, în distragerea sa o privia numaĭ dimpreună cu mamă-sa.

— A! aicĭ... Tu eștĭ, fetică? Vină încóce, apropieţĭ puţinŭ mâna de a mea... adaosă ea, după o mică pausă de cugetare.

Fetiţa o ascultă.

—Așia, acum dă-mĭ și pre a ta, măĭ băete, făcu ea suriḑêndŭ.— Bine, acum eŭ vĕ bine-cuvintezŭ, căcĭ amŭ înţelesŭ că vĕ iubiţĭ! nu, nu vĕ apăraţĭ! știŭ totŭ.. D-ḑeŭ să vĕ dée fericire, maĭ multă decâtŭ mie, și să trăiţĭ maĭ multŭ de câtŭ mine, ḑice ea după ce împreunase, în mâna sa cea rece, pre ale tinerilorŭ copiĭ.

—Ba nu, mămucuţă, ḑisă băiétulŭ sărutându-ĭ mâna cu intusiasmŭ, nu,. tu veĭ trăi ca să te bucurĭ de viaţa copiilorŭ.

— Dér nu continuă, căcĭ îșĭ aminti ca de ce felŭ de viaţă a luĭ puté să se bucure ea.

Maria clătină din capŭ în semnŭ de neîncredere, apoĭ ḑisă luĭ Vasile să-ĭ dee crucea din sicriașŭ,

Raluţa era să împlinéscă cererea Marieĭ, déră Vasile după ce aruncă asupra luĭ Tóderŭ o privire de odată și sĕlbatica și rugătóre, lasă mâna Marieĭ pentru carea se descleștase de la carŭ, și se grăbi a aduce în mânile mu-

mă-seĭ o cruce de vr'o două palme de lungă, făcută din două bucăţĭ de şindrilă prinse la mizlocŭ cu unŭ cuiŭ de ferŭ. Apoĭ reîngenuchiă la căpĕtêiulŭ eĭ.

Maria o strînse între amêndouĕ mânile, o sărută, apoĭ luândŭ mâna luĭ Vasile i-o strânse pre lîngă cruce, şi-şĭ pironi ochiĭ la spărtura cunoscută a lăviceruluĭ.

Atuncĭ luna dădu după unŭ norŭ grosŭ.

Vêntulŭ gemu şi carulŭ pocni.

Vasile simţi unŭ fiorŭ rece trecêndu-ĭ prin inimă.

— Mămucă! făcu elŭ.

— Maria nu rĕspunse decâtŭ printr'unŭ suspinŭ.

— Mamă! mămucă! maĭ repetă elŭ, cu o vóce tremurândă.

O stelă se deslipi de pre cerurĭ şi despică aburiĭ, cucoşulŭ cânta de ḑiuă!..

Visulŭ şi presimţirea Marieĭ se realizase:

Sufletulŭ eĭ privia acuma de susŭ pre nefericitulŭ Vasile!..

— Mamă! răcni elŭ c'o furiă de disperanţă ne maĭ auḑită, apoĭ încolătăcindu-şĭ braţele pre după grumaziĭ leşuluĭ Marieĭ, se întinse, oftă . . . şi rĕmasă mortŭ!...

XI.

VINERI

— Cunoşcĭ tu, iubite cetitorule, cine-ĭ leşulŭ celŭ de june ce jace pre două scândurĭ în fundulŭ tinḑeĭ ambaruluĭ din curtea vorniculuĭ Gorjănilă, cunoşcĭ-tu în elŭ pre Vasile?

De sigurŭ că nu, ḑicĭ tu, căcĭ Vasile nu e sluţitŭ ca acesta, capulŭ sĕŭ nu era rasŭ pre jumĕtate ca alŭ acestuia; Vasile avé amêndouĕ sprâncenile, nu numaĭ una, ca acesta; Vasile nu maĭ avé córne la gâtŭ ca acesta...

Eĭ bine, vĕdŭ că nu-lŭ cunoşcĭ; dér eŭ îţĭ spunŭ că e Vasile, aşĭa Vasile!..

Şi écă de ce-ĭ în posiţiunea asta.

D'abia elŭ leșinase, și se arĕtase vĕtafulŭ în șétră, urmatŭ de aĭ sĕĭ doĭ feciorĭ, în timpŭ ce cu ceĭ-l-alțĭ înconjurase șétra. Vasile e astă-ḍĭ în posițiunea de féță pentru că, după ce-lŭ deșteptară—căcĭ în altŭ felŭ nu-lŭ putură deșclești de lîngă Maria—elŭ vroise să rămână pre lîngă leșulŭ măseĭ, pentru-că, în disperațiunea sa vĕḍêndu-se împotrivitŭ până și în acéstă necostătóre pentru dênșiĭ cerere, elŭ se încercase să rĕmână cu de-asila, pentru că amenințase pre vĕtafŭ, care înjura până ș'asupra unuĭ cadavru!... pentru că.... O! sunt multe pentru că! Spune chiarŭ tu, creștine cetitorule, așĭa că merită *cióra* să fiă în posițiunea în care-lŭ veḍĭ?..

Maĭ spune-mĭ încă de cunoscĭ și pre flĕcăulŭ cesta-l-altŭ, din fére, care în ungherulŭ din fundulŭ aceleiașĭ tinde, fuméză liniștitŭ, cu ochiulŭ gânditorŭ? Cunoscĭ tu în elŭ pre unŭ amicŭ alŭ nefericituluĭ Vasile, pre Tóderŭ?... — Așĭa cu adevĕratŭ acesta-ĭ Tóderŭ și-ĭ în posițiunea de féță, pentru că a cercatŭ să mângâe pre celŭ întristatŭ, pentru că... O! érășĭ sunt multe *pentru că*...

XII.

DOUE MORMINTE TOTU INTR'O DI.

Sórele e de treĭ sulițĭ nalțatŭ de la orizonŭ. Pentru cine óre clopotele bisericeĭ satuluĭ, despică aerurile cu monotónele lorŭ vibrațiunĭ? Óre fi va pentru Maria, o femee săracă, o țigană, unŭ sufletŭ de acele pentru care în decomunŭ nu vuescŭ multe clopote?...

Dér étă că la óre care depărtare de la biserică, se zăresce pășindŭ mărețŭ unŭ cortegiŭ, și ce cortegiŭ! spune-mĭ, iubite cetitorule, vĕḍut-aĭ tu unŭ cortegiŭ funebru maĭ pomposŭ decât acesta? Ce de prapure deschidŭ marșa! ce de preoțĭ, diaconĭ, dascălĭ...le propășescŭ, întonândŭ imnurĭ de mórte!.. A! écă și secriulŭ, elŭ e dusŭ de patru junĭ coconașĭ.

Óre secriulŭ acesta să fiă cuprinḍêndŭ trupulŭ biéteĭ

Marieĭ? Óre... O nu, nu, lectorule, așĭa pompă pentru Maria!... Dér în fine cine-ĭ? întrebĭ tu. — Nu cunoscĭ femeea cea învestată în doliŭ, cu pĕrulŭ despletitŭ, care se aruncă asupra năsălieĭ orĭ și de câte orĭ cortegiulŭ se opresce pentru prohodŭ? nu cunoscĭ tu în ea pre cucóna, pre vornicésa Gorjănilă? Nu cunoscĭ în trupulŭ întinsŭ pre năsăliă, pre vorniculŭ Gorjănilă? — Pre vorniculŭ Gorjănilă!... așĭa pre vorniculŭ Gorjănilă proprietarulŭ moșieĭ ș'alŭ ţiganilorŭ ce cunóscemŭ!...

— Óre unde mergĭ d-ta, venerabile reposate, mergĭ óre la Iașĭ, precum altă dată, să cumperĭ de la mezatŭ unŭ ţiganŭ bucătarŭ, séŭ unŭ ţiganŭ feciorŭ?... séŭ mergĭ póte la vr'unŭ iarmarocŭ ca să maĭ poţĭ închide în sipeţelŭ câţĭ-va zimţĭ de pre boiĭ și vitele de pripasŭ, vite de prinderea cărora de pre câmpŭ n'a șciutŭ alţiĭ decât creaturile d-téle!.. Ba nu, d-ta mergĭ să te presentezĭ la tronulŭ Impĕratuluĭ cerescŭ! Dér en spunene de ce nu te ducĭ într'unŭ drumŭ așĭa de depărtatŭ cu trăsura? ce, n'aĭ avutŭ timpŭ să aștepţĭ ca balaura și *ciéra* de ţiganŭ să-ţĭ înhame armăsariĭ? Nu putéĭ porunci vĕtafuluĭ, să-ĭ dée câte va bice să mântue maĭ răpede?.. Maĭ spune-mĭ încă, sub ce titlurĭ aĭ să te înfăţișezĭ la împĕratulŭ acestŭ mare! Óre îmbrăcate-veĭ în fracŭ și pantalonĭ negri și jeletcă albă? Arĕta-veĭ decretele de boeriĭ... atestatele de serviciĭ prin canţelariile de pre aice séŭ i veĭ arĕta documentele d-téle de *vecĭnică stăpânire* asupra *ţiganilorŭ?*... O! alte ca altele, dér asta să n'o facĭ, căcĭ, se ḑice că Impĕratulŭ acela are datină de a strica uricile Impĕraţilorŭ, și mĕ temŭ că n'aĭ avé nicĭ unde apela când elŭ ţi le-arŭ rumpe.... și nu sciŭ ce-ĭ veĭ respunde când te va întreba, cu ce drepturĭ *voĭ* puteţĭ dispune de fiiĭ luĭ, de fiiĭ Impĕratuluĭ? și ḑeŭ, se maĭ ḑice încă, că pre acolo nu se póte unge osia cu grăsime de galbenĭ, pentru ca să mérgă procesulŭ, căcĭ, se maĭ ḑice încă.... Multe se ḑicŭ pre acolo, dér nu pre la noĭ!

Așĭa, arhonŭ vornice Gorjănilă, a sunatŭ óra și aĭ

pornitŭ către locurile acele unde n'aĭ ce face nicĭ cu galbeniĭ, nicĭ cu decreturĭ, nicĭ cu onorurĭ . . . ba chiarŭ nicĭ cu grosolana d-téle evlaviă ; în vanŭ, veĭ dice acolo, precum dicéĭ pre la noĭ, la biserică : „Dómne ! Dómne !" în vanŭ, o ! de treĭ orĭ în vanŭ, veĭ striga ș'acolo ca aice : „Ție, Dómne!" când diaconulŭ dice :

„Și tótă viéța nóstră luĭ Hristosŭ D-deŭ să o dămŭ." Nu, nu maĭ poțĭ să înșelĭ pre *acelŭ* de acolo, căcĭ elŭ țĭ va dice : „Ce-mĭ dicĭ, Dómne, Dómne și nu facĭ cele ce vĕ dicŭ !" și cerurile te vorŭ întreba în ce chipŭ țĭ-aĭ datŭ viéța pentru Hristosŭ ? lupta-tu-te aĭ în lume pentru ca să împlinescĭ voia luĭ ? întrebuințat-aĭ viéța ta, dilele, órele téle spre folosulŭ frațilorŭ tĕĭ pămêntenĭ ?... Preferat-aĭ mórtea decât să nu facĭ voia luĭ, a Impĕratuluĭ, a părinteluĭ eternŭ ? Și óre ce veĭ respunde ? c'aĭ trimisŭ colivĭ și sărindare, când *răpiaĭ* fericirea atâtorŭ suflete; c'aĭ postitŭ și te-aĭ comunicatŭ de patru orĭ pre anŭ, pentru că confesorulŭ, ca cela ce atârnă de d-ta, țĭ-a datŭ voiă ; că te-aĭ închinatŭ totŭ-d'auna și-aĭ bătutŭ mătăniĭ la biserică, pentru ca a casă să bațĭ pre sclavĭ !... asta e voia luĭ D-deŭ, asta e închinăciunea în Duhŭ și adevĕrŭ, care o cere Elŭ ? . . .

O movilița de pămêntŭ, deosebită de alte multe pre care fremuiaŭ bojiĭ și spiniĭ uscațĭ, numaĭ prin prospătatea sa, étă totŭ ce remase în lume, după câte-va pătrare, din măririle și nobleța vorniculuĭ Gorjănilă.

Două séŭ treĭ óre după ce ultimulŭ adio fu datŭ Vorniculuĭ, lîngă țĕrîna umedă încă a locașuluĭ sĕŭ, unŭ omŭ maĭ arunca încă nisce țĕrînă umedă preste altŭ locașŭ, preste locașulŭ *Marieĭ !*

Pentru dênsa n'aŭ vuitŭ atâta clopotele, iubite cetitorule; pentru dênsa n'aŭ venitŭ toțĭ preoțiĭ satelorŭ megieșete, pre dênsa n'o întovărăși, n'o petrecu nimenĭ; eĭ, nimenĭ nu-ĭ a făcutŭ cuvêntŭ funeralŭ, nimenĭ n'a plâns'o pre dênsa, nimenĭ nu-ĭ a purtatŭ doliulŭ icĭ pre pămêntŭ ! . . dér îngeriĭ i-aŭ intonatŭ în cerurĭ imnurĭ de laudă, dér întru întêmpinarea eĭ a eșitŭ mirele, ca s'o

priméscă în locoșurile séle, căcĭ a iubitŭ multŭ; dér ea a fostŭ acompaniată de cete divine; dér din cerurĭ mirele i a cuvêntatŭ chiamarea la viéță; dér pentru dênsa s'aŭ veselitŭ cerurile, căcĭ ea-ĭ din turma cea mică pentru care atâta vorbesce *copilulŭ* celŭ dulce!...

Așĭa, astădĭ boeritulŭ Vornicŭ, e despoiatŭ de tóte ale pămêntuluĭ, totŭ ca și țigana róba care n'avé nemică de la elŭ! acuma acelŭ deprinsŭ a se lenevi prin case comode și luminóse și pre paturĭ de pufŭ, dace alăturea cu o țigană, pre țĕrînă, într'unŭ locașŭ sub pămêntulŭ vêrtosŭ și întunecosŭ!.. însă cât de diferite sunt speranțele sufletuluĭ lorŭ!..

Din câmpulŭ morțilorŭ se 'ncepe egalitatea; câmpulŭ morțilorŭ e amblema împĕrățieĭ ce va să fiă între viĭ.

XIII.

DOCTORULU

Pre când Vasile, décă cetitorulŭ îșĭ maĭ amintesce încă, se dispera sub șétra murindeĭ séle mame, unŭ călĕtorŭ, călare pre unŭ calŭ roibŭ deștindea răpede délulŭ Bordeĭ. Când cine-va ar fi pututŭ vedé sudórea ce inunda fruntea călărețuluĭ ca și pre calŭ, de sigurŭ arŭ fi înțelesŭ că a trebuitŭ să fiă venindŭ de departe. Și în adevĕrŭ elŭ în cursŭ de vr'o 4 ore făcuse maĭ multe poște, ba chiarŭ apucase drumulŭ ce se chiamă prin *frânturĭ*, pentru ca să mérgă la politia ce se întinde și se greapănă pre umeriĭ a câtor-va munceĭ, la puțină depărtare din valea Bordeĭ, și pre care cetitorulŭ i place a o numi Iașĭ, Iașiĭ capitala țĕreĭ nóstre, Iașiĭ centrulŭ, furnicarulŭ, Jidovescŭ, politiă de glodŭ, pre apa Bahluiuluĭ.

Cine e acela care de pre înălțimea Răpedeĭ orĭ a Bordeĭ, n'a admiratŭ panorama cea frumósă a politieĭ marĭ? Cine însă nu-șĭ a amintitŭ, preste vr'o óră de apropiere de dênsa, proverbulŭ celŭ adevĕratŭ: „de departe trandafirŭ și de apróре borșiĭ cu știrŭ!..

Déră pentru astă dată Iașiĭ nu avură măcarŭ avantagiulŭ acesta, eĭ nu putură înșela pre călĕtorulŭ cu calulŭ roibŭ, nicĭ de departe, căcĭ lasă că nóptea era destulŭ de întunecósă, déră păcla, ca o mare se întindea pre baza Bordeĭ, ba chiarŭ nicĭ turnurile Mitropolieĭ nu putéŭ să spargă noriĭ ce vĕlaŭ târgulŭ; se póte ḑice, că de cum-va amarniciĭ rĕposațĭ întru pomenire Huniĭ, arŭ fi intratŭ în Moldova, de sigurŭ că, ca odinióră pre lîngă Luteția Galilorŭ, treceaŭ fără să presupună că arŭ fi fostŭ vr'o politiă unde suntŭ Iașiĭ, afară numaĭ de nu cum-va cetitorulŭ îșĭ va ḑice, că décă ochiĭ i-arŭ fi înșelătŭ, celŭ puținŭ nasulŭ le arŭ fi pututŭ denunța loculŭ bieteĭ capitale!

Dér ean privesce iubite cetitorule, ce ómenĭ rĕĭ maĭ suntemŭ și noĭ, maĭ alesŭ eŭ; maĭ bine arŭ fi să-mĭ cautŭ de șirulŭ istorieĭ mele.

După câte-va pătrare de óră, călătorulŭ îșĭ opri calulŭ prin unŭ ptru!.. puiule!.. lîngă cumpăna barierеĭ de la Târgușorŭ, apoĭ călărețulŭ descălecă și apropiindu-se de cumpăna barierеĭ, lăsată în josŭ, chiamă cu o voce răgușită:—Eĭ, jupâne! eĭ domnule! Déră numaĭ după vr'o ḑece minute o vóce căscândă, rĕspunse: Eĭ! ce vreĭ? cine-ĭ acolo? aĭ răvașŭ de drumŭ?

— Așĭa, da vină mĕ rogŭ maĭ degrabă, că amŭ trébă grabnică... da vină aḑĭ!

— Dracu să vĕ iée, pre toțĭ voĭ carĭ călĕtorițĭ cu nóptea in capŭ, murmură încetŭ între dințĭ, venindŭ la barieră, unŭ slujitorŭ somnorosŭ, în ismene și cu mantaoa pre umere.

— Vină, mĕ rogŭ, maĭ degrabă, adaosă a ḑice călărețulŭ.

— Unde mergĭ? și de unde viĭ? întrebă slujitorulŭ căscândŭ într'unŭ modŭ neimitabilŭ.

— Unde mergŭ? veḑĭ bine d-ta; de unde vinŭ? ține rĕvașulŭ și veḑĭ.

Și-ĭ dete din buzunarŭ o hârtiă plecată în patru.

— Ancóce!... D'apoĭ domnulŭ Barierŭ dórme și nu-lŭ potŭ trezi să citéscă răvașulŭ și eŭ...

— Eĭ apoĭ bine, eŭ am trébă grabnică, nu potŭ aștepta.— Unde mergĭ? și de unde viĭ, maĭ adaosă slujitorulŭ căscândŭ gura până la urechĭ.

— Éră mĕ întrebĭ? rĕspunse călărețulŭ, cu unŭ accentŭ de nerăbdare, vedĭ bine că mergŭ la Iașĭ.

— Aĭ răvașŭ de drumŭ? întrebă érășĭ slujitorulŭ ștergêndu-se la ochĭ și căscândŭ.

—Da țil'am datŭ omule! sĕraculŭ de mine mare belea pre capulŭ meŭ!.. da ți l'amŭ datŭ, dămĭ drumu să trecŭ, că mi-ĭ degrabă... —Aĭ trébă grabnică? ce trébă?.. Uf ce visŭ frumosŭ mi-aĭ stricatŭ!..

Și dicêndŭ încă făcu cățĭva pașĭ înapoĭ spre loja barierei.

— Da deschide, jupâne, ah! sĕracu de mine!

— Trecĭ la dracu, trecĭ! și dă-mĭ pace. Apoĭ căscândŭ de vr'o treĭ orĭ, intră în lojă.

— Lua-v'arŭ dracu barieriștĭ, murmură cu ciudă călărețulŭ.

Indeșertŭ elŭ apoĭ maĭ chiamă pre slujitorŭ, căcĭ nimenĭ nu rĕspunsă, dér între acestea trecuse maĭ bine de jumătate de óră,

Ce-ĭ de făcutŭ? gândi cât-va timpŭ călărețulŭ; să aștептŭ? nu se póte; să deschidŭ eŭ însumĭ bariera? dér lăcata de la lanțŭ e închisa; să trecŭ décă-ĭ așia prin șanțŭ...

Și îndată făcu în stânga cățĭ-va pașĭ, apoĭ apostrofândŭ érășĭ toțĭ barieriĭ, elŭ înnainte, calulŭ după dînsulŭ, amêndoĭ trecură prin șanțulŭ mălitŭ maĭ de multŭ se vede servindŭ de trecĕtóre și altorŭ întârdiețĭ. Apoĭ înainti prin unŭ șirŭ știrbitŭ de crăciune broscăete cu *leĭ de aurŭ pre ușĭ*... baratce care făcéŭ contrastŭ pipăitŭ cu magasinulŭ ce se ridica mărețŭ alăturea cu dînsele.

După o altă jumătate de óră de petrecere a ulițeĭ Ferestegieĭ, călărețulŭ și calulŭ, acela d'asupra acestuia, se

opriră în colţulŭ crucei formată de 4 uliţĭ diferite, lîngă vechiulŭ hanŭ alŭ luĭ Petrea Bacalu, căruia nu de multŭ câte-va băncĭ tapisate cu adamască, i-aŭ atrasŭ *titlulŭ pomposŭ de Otelŭ*! după ce câte-va minute stătu indecisŭ óre-cum de calea ce trebuia s'o apuce, s'apropiă de unŭ felinarŭ, a căruia lumină murindă se maĭ lupta cu umbrele, ca omulŭ în agoniă cu mórtea, scósă o hârtiă din buzunarulŭ burnuzuluĭ negru ce-lŭ învĕlia, şi ceti pre ea o scrisóre aruncată cu cârlige de cele ruginite. De la Petrea Bacalŭ înaintă prin mahalaoa Calicimeĭ. Apoĭ călăreţulŭ îşĭ repusă hărtia la locŭ şi înturnândŭ capulŭ caluluĭ spre uliţa ce duce la casele din care astă-ḑĭ se respândesce lumina spirituală, Academia, 'lŭ îndemna să-şĭ iée galopulŭ.

In fine vr'unŭ pătrarŭ de óră apoĭ, elŭ bătĕ puternicŭ la o pórtă uriaşă din mahalaoa calicimeĭ, boită cu chinavariŭ; o femee i deschide şi elŭ întreba décă d-nulŭ doctorŭ X e a casă.

După respunsulŭ femeeĭ, elŭ îşĭ legă calulŭ după pórtă, femeea apoĭ lŭ introduce într'o odae ce servia ca de ante-cameră, şi care era luminată numaĭ de o slabă candelă pusă pre principiulŭ sobeĭ, apoĭ femeea lăsându-lŭ singurŭ, preste câte-va minute i vestea că d. doctorŭ dórme şi nu-lŭ póte trezi.—Dér cuconulŭ Gorjănilă se trudesce cu mórtea, trezesce-lŭ, mĕ rogŭ, ḑicé necunoscutulŭ, carele nu era altulŭ decât unŭ tênĕrŭ boerănaşŭ cu moşia vecină de a luĭ Gorjănilă, şi carele înscinţatŭ de bóla grabnică în care căḑuse acela, se răpeḑisă la dênsulŭ şi acole primise ostenéla de a aduce tocma de la Iaşĭ, pre doctorulŭ la care-lŭ vedemŭ...

— Să fiă d-luĭ cuconulŭ Gorjănilă sănătosŭ, ḑise femeea ricanândŭ, dér eŭ nu potŭ trezi pre d-nulŭ doctorŭ...

Dér între aceste o vóce grósă şi resunătóre strigă de maĭ multe orĭ : Sevastio ! Sevastio !

— Écă, écă... d-nule, rĕspunsă femeea întrerumpêndu-şĭ vorba începută cu tênĕrulŭ boerănaşŭ.

—A! doctorulŭ!... făcu și acesta; însfârșitŭ ... Spune d. doctorŭ că vréŭ să-ĭ vorbescŭ..—Cine-ĭ cu tine acolo, Sevastio? întrebă doctorulŭ, intrândŭ în cameră, în momentulŭ când acésta se pregătia să intre prin ușa întredeschisă din drépta, de unde se audisă vócea.

— Eŭ, d-le doctorŭ, pitarulŭ Costea Ferenescu, dise călărețulŭ.

— Ce poftescĭ d-ta?

— Vĕ rogŭ d-le, să fițĭ bunĭ să venițĭ degrabă până la moșia P.... unde vorniculŭ Gorjănilă e bolnavŭ de mórte!,.. fițĭ bunĭ, d-le doctorŭ.

— Da ce are?

— Da sciŭ eŭ, d-nule, ce are? s'o îmbolnăvitŭ a séră pre la vr'o patru óre de nópte, ș'acumŭ...

— L'a fi lovitŭ damblaoa.

— Sciŭ și eŭ, d-le?... de aceea te rugămŭ să mergețĭ să-lŭ vedețĭ.

— Departe-ĭ de aice?

— In ținutulŭ Romanuluĭ

— In ținutulŭ Romanuluĭ?

— Așĭa.

— In ținutulŭ Romanuluĭ!.. nu potŭ, amŭ mâne de diminéță consultŭ la d. C.. la d. V... trebue...

— Dér vĕ rogŭ, d-le... fițĭ bunĭ e bolnavŭ tare... și..

— Cu neputință, cu părere de rĕŭ!...

— Dér, d-nule...

— De prisosŭ chiară să și maĭ mergŭ; țĭ-o spunŭ c'are dambla.

— Déră.

— Așĭa-ĭ că e unŭ omŭ scurtŭ și grosŭ în gâtŭ, unŭ omŭ plecatŭ la bólele...

— Insă, d-nule, eŭ perdŭ timpulŭ și elŭ póte acum móre.

— Aĭ cuvêntŭ, déră!.. se póte să fiă murindŭ, căcĭ damblaoa...

Și neisprăvindŭ cuvêntulŭ căscă fără de stăpânire și

se duse de se făcu nevĕḑutŭ pre unde venise, făcêndŭ semnŭ femeeĭ să-lŭ urmeze.

Iar călĕtorulŭ, rumenŭ de ciudă eșĭ, își deslegă calulŭ și se îndrumă răpede spre ulița mare, împrecândŭ pre doctorulŭ, carele, cu vr'o câțĭ va anĭ maĭ în urmă, pre când venise abié în țéră, alerga la orĭ-ce timpŭ și la bogatŭ și la săracŭ, éră acuma pentru că avé caĭ și faetóne și unŭ nume destulŭ de poporanŭ, făcé marafeturĭ chiarŭ ca să mérgă pre la ceĭ bogațĭ, nu maĭ ḑicemŭ nimica despre disprețulŭ ce avé pentru ceĭ săracĭ!...

Cu tóte aceste, în diminéța ḑileĭ următóre, pre la prânḑișorŭ, o căruță de poștă trasă de patru mârțóge înhămate cu funiĭ, se opri la pórta curțeĭ de la moșia vorniculuĭ Gorjănilă. Douĕ persóne se pogorîră din ea. In una învĕlită în burzunulŭ sĕŭ negru, se cunoscea călărețulŭ, carele în nóptea trecută căuta doctorŭ la Iașĭ.

— Pe aice, d-le doctorŭ, facu acesta îndreptându-se cu pașĭ marĭ spre scările cerdaculuĭ și scrutândŭ din ochĭ pre vre-unŭ domesticŭ, însă nicĭ pre unulŭ nu vĕḑu. In acelŭ minutŭ se deschisă o ușă și prin ea o rafală de cuvinte întonate misteriosŭ de unŭ preotŭ, lovi urechile călărețuluĭ, care se opri pre locŭ.

— S'a finitŭ! a muritŭ, ḑice elŭ înturnându-se către doctorulŭ, căcĭ în faptă acesta era unulŭ. Și étă cum călărețulŭ isbutise alŭ aduce.

După ce în deșertŭ bătuse pre la porțile și ușile a vr'o patru doctorĭ ale cărora nume i era maĭ cunoscute, se întêlni maĭ în spre ḑiuă, în colțulŭ ulițeĭ Sânteĭ Vinerĭ, cu unŭ vechiŭ amicŭ a-lŭ sĕŭ, căruia spunêndu-ĭ nevoia sa, acesta se însărcină de a-lŭ duce să-ĭ arĕte locuința doctoruluĭ Silvescu séŭ după uniĭ Silvio, spuindu-ĭ că acesta e pré cu inimă și pré esceptionarŭ prin bunĕtatea și creștinătatea luĭ, ca să refuze ajutorulŭ ce póte da, nu unuĭ boerŭ bogatŭ ca vorniculŭ Gorjănilă, déră și sĕraculuĭ celuĭ maĭ mizerŭ.

In adevĕrŭ, doctorulŭ Silvescu, românŭ de națiune era unulŭ din ceĭ maĭ omenoșĭ doctorĭ, și potŭ ḑice din

ceĭ maĭ săracĭ. Nu eraŭ baniĭ ţelulŭ serviciilorŭ ce făcea, căcĭ de câte orĭ nu l'aŭ vĕḑutŭ amiciĭ luĭ, dândŭ pre lângă reţetă sĕraculuĭ şi vĕduveĭ până şi ultima para ce avé, ca să pótă ajuta nefericirea! Căţĭ săracĭ nu aŭ bine cuvêntatŭ în momentulŭ de necazŭ pre bine făcĕtorulŭ lorŭ, pre doctorulŭ Silvescu....

Şi ce e maĭ multŭ, elŭ era unŭ doctorŭ a căruia şciinţă rivaliza cu a tuturorŭ din capitala nóstră. Sufletele bune însă şi talentele marĭ de a purerea aŭ fostŭ rĕŭ vĕḑute, séŭ pentru că nu-sŭ înţelese de ceĭ lipsiţĭ de ele, séŭ din gelosie. Doctorulŭ Silvescu, celŭ ântêiŭ doctorŭ, era maĭ nebăgatŭ în sémă de clasa cea mare... pentru că orĭ când venia vr'unulŭ din eĭ la dênsulŭ şi elŭ era gata de a merge la vre-unŭ sĕracŭ, elŭ nu puté fi înduplecatŭ să lase sĕraculŭ pre maĭ de apoĭ şi să mérgă la celŭ bogatŭ, de la care puté câştiga ceva!.. Elŭ nu era iubitŭ de ceĭ-l-alţĭ colegĭ pentru-că elŭ în curăţia inimeĭ luĭ spuné orĭ şi cuĭ slăbiciunile şi tóte neperfecţiunile sciinţiĭ luĭ... In o singură clasă din locuitoriĭ Iaşilorŭ, numele lúĭ era maĭ cunoscutŭ, dér acéstă era clasa cea sĕracă şi de aceea şi Silvescu era departe de a se puté numĕra între ceĭ bogaţĭ.

Trăsăturĭ îndestulŭ de regulate, unŭ coloritŭ curatŭ şi puţinŭ camŭ palidŭ, o frunte naltă, deschisă şi brăsdată de umbrele a câtorŭ-va încreţiturĭ, urmărĭ d'ale medităreĭ, unŭ nasŭ grecescŭ, ochĭ marĭ negri purtândŭ necontenitŭ sigilulŭ observaţiuneĭ, pĕrulŭ blondŭ, în timpulŭ vereĭ cu totulŭ scurtatŭ, unŭ surîsŭ de amară compătimire pre veştedele luĭ buze, capulŭ naltŭ, talia mizlocià, îmbrăcatŭ de ordinarŭ într'unŭ felŭ de paltonŭ de postavŭ puţinŭ maĭ bunŭ decât celŭ proştŭ, éca fisiculŭ doctoruluĭ Silvio. N'aşŭ fi îndrăsnitŭ să întrerumpŭ şirulŭ istorieĭ nóstre, ca să facŭ portretulŭ luĭ, décă elŭ n'arŭ fi unulŭ din personagele principale, chiarŭ unŭ altŭ eroŭ.

Doctorulŭ şi călĕreţulŭ intrară maĭ întêiŭ din prispă într'o sală de antretŭ, în care dădéŭ douĕ uşĭ lăturale şi

una în fundŭ. Ferenescu deschisă cu inima palpitândă uşa din drépta şi doctorulŭ i urmă.

In aceeaşĭ odaiă în care cu câte-va ḑile maĭ înainte Vorniculŭ Gorjănilă poruncisă vĕtafuluĭ să scótă cu orĭ-ce mizlóce de la Vasile galbenulŭ cuconaşuluĭ Tache, jăcea întinsŭ pre o mésă îmbrăcată în albŭ, cu capulŭ spre răsăritŭ, féţa vênătă şi rece, mânile dişirate şi strîngêndŭ o cruce de céră la peptŭ, totŭ acelaşĭ vornicŭ Gorjănilă, mortŭ de apoplecsiă în nóptea trecută. Unŭ preotŭ bĕtrânŭ murmura în tonulŭ consacratŭ morţeĭ, la capulŭ luĭ, unde-ĭ ardé toégulŭ, evangelia cea frumósă a fiiuluĭ celuĭ curvarŭ!

Ferenescu făcêndŭ cruce şi sărutândŭ icóna de pre sînulŭ mortuluĭ ştérsă o lacrimă ce deborda din ochiĭ sĕĭ, nu din nemângăere că-lŭ perdusă, ci amintindu-şĭ, póte pentru prima óră în viaţa sa, că o ḑi, o óră, o minută póte maĭ pre urmă, şi elŭ arŭ puté fi aşĭa, deşiratŭ, rece, respingêtorŭ, cum vedé pre cuconulŭ Gorjănilă care cu 12 óre d'abia maĭ înainte, cu nepăsare chinuia prin vĕtafŭ şi se încerca să iée până şi viéţa luĭ Vasile.

Cât pentru doctorŭ, elŭ rĕmasă la câţĭ-va paşĭ de lîngă mortŭ, după ce-lŭ contemplă cu sânge rece câte-va minute, lăsă să-ĭ pătuléscă buzele, obicĭnuitulŭ surîsŭ amarŭ; unŭ creţŭ se formă pre nalta luĭ frunte.

Dómne, tu numaĭ sciĭ ce e omulŭ! ḑisă elŭ, apoĭ făcêndŭ din capŭ semnŭ luĭ Ferenescu, să iésă cu dênsulŭ, ambiĭ intrară în stânga.

Odaea era vastă şi maĭ deşértă de mobile, o mulţime de persóne străine, séŭ rude d'ale mortuluĭ séŭ veciniĭ proprietarĭ de moşiĭ, înconjuraŭ pre cucóna vornicésă care, legată la capŭ cu unŭ tulpanŭ negru şi îmbrăcată, în lipsă de altă rochiă maĭ de doliŭ, în una de satinŭ negru, stăté într'unŭ colţŭ alŭ divanuluĭ cu ochiĭ plânşĭ, şi suspinândŭ în restimpurĭ; uniĭ ştergéŭ în féţa eĭ o lacrimă falşă, alţiĭ îşĭ compunéŭ o féţă tristă. Rudele istorisiaŭ celorŭ maĭ străinĭ ce omŭ alŭ luĭ D-ḑeŭ era reposatulŭ, ceĭ-l-alţĭ ḑicéŭ: D-ḑeŭ să-lŭ erte; şi cu tóte ace-

ste unulŭ singurŭ dintre toţĭ aceştĭ plângĕtorĭ nu era care să vorbéscă după ceea ce credé în sufletulŭ seŭ.

O singură persónă numaĭ dintre toţĭ aceştĭ curtezanĭ aĭ morţeĭ, retrasă la o feréstră ce dădé în grădinĭ, se păré cu totulŭ dedată la alte cugetărĭ decât la banalitaţĭ; singurŭ numaĭ necunoscutulŭ acesta cu talia mândră, cu pĕrulŭ căruntŭ în contrastŭ strigătorŭ cu tinereţa ce se desemna pre poetica luĭ féţă, singurŭ numaĭ elŭ nu cerca să strĕbată până la cucónă, ca să-ĭ arunce, ca ceĭ-l-alţĭ, unŭ cuvêntŭ secŭ de mângâere, unŭ cuvêntŭ cu care să se arĕte numaĭ eĭ, că n'a lipsitŭ, că n'a uitat'o în ḑiua necazurilorŭ. Când Ferenescu intră, urmatŭ de doctorŭ, tóte privirile se întórseră spre uşă : ceĭ ce-lŭ cunoscéŭ se apropiară să-lŭ întêmpine, ceĭ-l-alţĭ îşĭ înturnară privirile asupra doctoruluĭ, care după ce esamină tótă odaia şi visitatoriĭ, cu o ochire, de odată, cu cea maĭ mare originalitate se înaintă spre necunoscutulŭ, carele nu contenia d'aşĭ aţinti meditativiĭ sĕĭ ochĭ în grădină; elŭ se opri o secundă, ca la vr'o doĭ paşĭ de la dênsulŭ, lŭ maĭ privi ş'apoĭ ḑise în destulŭ de tare ca să pótă fi auḑitŭ de toţĭ ceĭ de féţă, care-lŭ urmăriaŭ cu ochiĭ.

— Da, nu mĕ înşelŭ!.. tu eştĭ, tu dragulŭ meŭ Stelo! La acestŭ nume necunoscutŭ tresări, ca cine-va care se trezesce din unŭ visŭ greŭ.

— A! făcu acela, aruncându-se în braţele doctoruluĭ... tu, amice!...

— Tu aice? ḑise doctoruluĭ trăgêndu-lŭ lîngă feréstră.. déră eŭ te sciamŭ la Constantinopole.

— Aşĭa, respunsă Stelo, dér ea!... ea amice m'a rechiămatŭ, ea mĕ iubesce!..

— Cum? Lorenţa te-a rechiămatŭ ?... ea te iubesce! Ah! Stelo, veḑĭ tu cât eştĭ de fericitŭ?...

— Aşĭa, amice, sunt fericitŭ! pré fericitŭ! Când gândescŭ că preste câte-va óre amŭ să fiŭ la piciórele eĭ, şi că nu-sŭ departe de dênsa decât vr'o câte-va poste, sciĭ tu, amice, că mĕ topescŭ de nerăbdare? Adinióre, până a nu veni tu, îngreuiatŭ de ipocrisiile, de maşcele adu-

naţilorŭ ăstorŭ de aice, când aĭ sci tu ce visurĭ mândre amŭ făcutŭ eŭ lîngă ferêstra asta!.. Dér tu!... tu amice. eştĭ óre maĭ fericitŭ?

— Fericitŭ?.. Da, Stelo, cât se póte..

— Cât se póte, ḑicĭ tu?.. însă eŭ nu potŭ crede: veḑĭ tu, tonulŭ cu care ḑicĭ acésta, surîsulŭ celŭ amarŭ ce amorulŭ tĕŭ nefericitŭ a întipăritŭ pre buzele téle, îmĭ spunŭ că mĕ înşelĭ... Aşía-ĭ, sĕrmane amice, că Rosalia nu te iubesce?.. O! nu te înfiora, te rogŭ Silvio, dămĭ mâna ta... tu sciĭ că numaĭ unŭ amicŭ e acelŭ care póte să-ţĭ vorbéscă ca mine... Amorulŭ tĕŭ propriŭ n'are de cine să se roşéscă aice... Aşĭa, amice, că ea totŭ nu te iubesce?

— Dér eŭ... şi eŭ n'o maĭ iubescŭ Stelo, eŭ n'o maĭ iubescŭ acuma... — N'o maĭ iubescĭ? ḑicĭ tu copile. Tu ca toţĭ, aşĭa, toţĭ ómeniĭ orĭ cât de marĭ se asémănă în puntulŭ acesta: şi eŭ, suntŭ acuma câte-va sĕptămânĭ, când fusesemŭ alungatŭ de dênsa, esilatŭ la Constantinopole, şi eŭ ḑicémŭ: n'o maĭ iubescŭ; dér minţiamŭ Silvio: unŭ cuvêntŭ, o ochitură, o suvenire de o trăsătură din îngerescele trăsăturĭ ale Lorenţeĭ, îmĭ înferbânta sângele, îmĭ aprindea mintea.. Da, Silvio, minţiamŭ, când ḑicémŭ că n'o iubescŭ: ea n'avu nevoiă ca să mĭ dovedéscă acésta, decât de vr'o douĕ treĭ cuvinte: „Vino Stelo, căcĭ nu maĭ potŭ fi fără de tine", şi.. étămĕ-sŭ Silvio; ḑiua şi nóptea amŭ călĕtoritŭ, şi numaĭ mórtea de care am datŭ în trecerea mea pre aicĭ, m'a opritŭ... numaĭ cererea Vorniceseĭ şi póte a umanităţeĭ, a putútŭ să-mĭ întârḑiă fericirea... Tu veḑĭ bine că-mĭ minţiamŭ când îmĭ ḑicémŭ că n'o maĭ iubescŭ... Aşĭa Silvio, ţie îţĭ place a te înşela, ḑicêndŭ că n'o iubescĭ... Aşĭa, totŭ omulŭ când perde iluziunile séle cele maĭ frumóse, elŭ vrea să tăgăduéscă până şi suvenirea lorŭ, până şi esistinţa lorŭ trecută...

Intre aceste, Ferenescu prin istorisirea călĕtorieĭ séle către ceĭ de féţă, atrăsese în parte-ĭ tóte privirile; cândŭ